

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(Asean Economics Community, AEC) ของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยเกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นหลักสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือ รวบรวมข้อมูล เพื่อการศึกษา เพื่อการวิเคราะห์ และการอภิปรายผลการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

- 1) ประชาคมอาเซียน (Asean Community, AC)
- 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economics Community, AEC)
- 3) แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อม
- 4) แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร
- 5) การผลิตลำไย
- 6) สถานการณ์ลำไย
- 7) ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ประชาคมอาเซียน (Asean Community, AC)

1.1 ความเป็นมาของประชาคมอาเซียน

กฤตชญาภัค อุ่นเสรี(2554:5) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของอาเซียนว่า อาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asia Nations หรือ ASEAN) เป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ (The Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ โดยมีสมาชิกผู้ก่อตั้ง ๕ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ในเวลาต่อมา ได้มีประเทศสมาชิกเพิ่มเติม ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม (เป็นสมาชิกเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๒๓) และประเทศสมาชิกอาเซียนใหม่ ๔ ประเทศคือ กัมพูชา (วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๒), ลาว, พม่า (วันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๔๐) และ เวียดนาม (วันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า กลุ่ม CLMV(Cambodia, Laos, Myanmar,Vietnam) ทำให้อาเซียนมีสมาชิกรวม ๑๐ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

“ประชาคมอาเซียน” เป็นเป้าหมายของการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศในทุกด้าน รวมถึงความสามารถในการรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ในระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียน เช่น ภาวะโลกร้อน การก่อการร้าย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเป็นประชาคมอาเซียน คือการทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็น “ครอบครัวเดียวกัน” ที่มีความแข็งแกร่งและมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยสมาชิกในครอบครัวมีสภาพความอยู่ที่ดี ปลอดภัย และสามารถทำมาค้าขายได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น (ณัฐตินัน วรณารักษ์ . ม.ป.ป.)

เมื่อแรกนั้นประเทศสมาชิกก่อตั้งแสดงเจตนารมณ์ว่ามีความประสงค์ให้อาเซียนเป็นเวทีความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคและเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันด้านเศรษฐกิจ แต่ในข้อเท็จจริงแล้วอาเซียนมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจน้อยมากจนกระทั่ง 10 ปีให้หลังคือในปี 2520 จึงได้เริ่มมีการดำเนินการจริงจังตามเจตนารมณ์ของการก่อตั้งอาเซียน โดยรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนได้ประชุมกันที่กรุงมะนิลา และบรรลุข้อตกลงเป็นครั้งแรกที่จะเจรจาลดภาษีศุลกากรเป็นรายสินค้า ซึ่งแม้ว่าจะดูเป็นการเคลื่อนไหวที่ช้ามากสำหรับการที่จะเปิดประเทศรองรับการค้าเสรี แต่ข้อตกลงดังกล่าวเป็นผลมาจากการประนีประนอมระหว่างประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมกับประเทศที่อุตสาหกรรมยังล่าช้า ซึ่งฝ่ายหลังนี้อินโดนีเซีย ซึ่งเป็นสมาชิกที่มีประชากร 120 ล้านคนตกอยู่ในฐานะดังกล่าวด้วย แต่พัฒนาการของอาเซียนดังกล่าวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเคลื่อนไหวที่มีนัยสำคัญ จนกระทั่งเข้าสู่ศวรรษใหม่ ในเดือนตุลาคม 2546 ในการประชุมระดับผู้นำอาเซียนที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซียได้มีการประกาศเจตนารมณ์ที่จะจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจ ความมั่นคง สังคมและวัฒนธรรมอาเซียนขึ้น ซึ่งได้นับการสนับสนุนจากประชาคมโลกทั่วไป โดยเฉพาะสหภาพยุโรป ซึ่งมีประสบการณ์ในการบูรณาการประเทศต่างๆ เข้าด้วยกันมาก่อน

(<http://203.172.179.25/historysk1/his4/asean.htm>)

1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งประชาคมอาเซียน

อาเซียนมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ต่อมา เมื่อสภาพการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ ในโลกมีแนวโน้มที่จะกีดกันการค้ามากขึ้น ทำให้อาเซียนต้องหันมามุ่งเน้นการกระชับ และขยายความร่วมมือด้านการค้าระหว่างกัน แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ

- (1) ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาค
- (2) รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในภูมิภาค

(3) ใช้เป็นเวทีแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งภายในภูมิภาค

(www.ksmecare.com/FileUpload/Editor/.../AEC_SMEs_TH_103.pdf)

วัตถุประสงค์ของการก่อตั้งอาเซียน คือ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ชำรงไว้ซึ่งสันติภาพเสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางด้าน เศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมการกินดีอยู่ดีของประชาชน บนพื้นฐานของความ เสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก

(http://203.172.142.8/en/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=21)

วิทย์ บัณฑิตกุล (2555: 17) ได้กล่าวว่า ปฏิญญากรุงเทพฯ ได้ระบุวัตถุประสงค์สำคัญ 7 ประการของการจัดตั้งอาเซียน ได้แก่

(1) ส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการบริหาร

(2) ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงส่วนภูมิภาค

(3) เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจพัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค

(4) ส่งเสริมให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี

(5) ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในรูปของการฝึกอบรมและการวิจัย และส่งเสริม การศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(6) เพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า ตลอดจนการ ปรับปรุงการขนส่งและการคมนาคม

(7) เสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอก องค์การความร่วมมือแห่ง ภูมิภาคอื่น ๆ และองค์การระหว่างประเทศ

1.3 นโยบายการดำเนินงานของอาเซียน

กฤตชญาภัค อุ่นเสรี (2554: 7) กล่าวว่า iva จากการประชุมหารือในระดับหัวหน้า รัฐบาลระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน การประชุมสุดยอด (ASEAN Summit) หรือการ ประชุมของผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นการประชุมระดับสูงสุด เพื่อกำหนดแนวนโยบายใน ภาพรวมและเป็น โอกาสที่ประเทศสมาชิกจะได้ร่วมกันประกาศเป้าหมายและแผนงานของอาเซียนใน ระยะยาว โดยจัดทำเอกสารในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ แผนปฏิบัติการ (Action Plan) แถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) ปฏิญญา (Declaration) ความตกลง (Agreement) หรืออนุสัญญา (Convention) ส่วนการประชุมระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสจะเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาทั้งนโยบายใน ภาพรวมและนโยบายเฉพาะด้าน

ด้านการเมืองและความมั่นคง อาเซียนได้จัดทำปฏิญญากำหนดให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพและเป็นกลาง (Zone of peace, Freedom and Neutrality-ZOPFAN) ในปี 2514 การจัดทำสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation-TAC) ในปี 2519 สนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone-SEANWFZ) ในปี 2538 และการริเริ่มการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก(ASEAN Regional Forum-ARF)

ด้านเศรษฐกิจ อาเซียนได้ลงนามจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน(ASEAN Free Trade Area-AFTA) ในปี 2535 เพื่อลดภาษีศุลกากรระหว่างกัน เพื่อช่วยส่งเสริมการค้าภายในอาเซียนให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นลดต้นทุนการผลิตสินค้า และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งได้ขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเพิ่มเติม เพื่อให้การรวมตัวทางเศรษฐกิจสมบูรณ์แบบ และมีทิศทางชัดเจน โดยจัดตั้ง **เขตลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area-AIA)**

ด้านสังคมและวัฒนธรรม อาเซียนมีความร่วมมือเฉพาะด้าน (Functional Cooperation) ภายใต้สังคมและวัฒนธรรมที่ครอบคลุมในหลายด้าน เพื่อให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดี

ประชาคมอาเซียนประกอบด้วยความร่วมมือ 3 เสาหลัก คือ

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community-APSC) มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสามารถแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งโดยสันติวิธี อาเซียนจึงได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint) โดยเน้นใน 3 ประการ คือ

1) การมีกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะร่วมกันทำเพื่อสร้างความเข้าใจในระบบสังคมวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างของประเทศสมาชิก ส่งเสริมพัฒนาการทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกัน เช่น หลักการประชาธิปไตย การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม การต่อต้านการทุจริต การส่งเสริมหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล เป็นต้น

2) ส่งเสริมความสงบสุขและรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความมั่นคงสำหรับประชาชนที่ครอบคลุมในทุกด้านครอบคลุมความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในรูปแบบเดิม มาตรการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจและการระงับข้อพิพาท โดยสันติเพื่อป้องกันสงครามและให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ด้วยกัน โดยสงบสุขและไม่มีความหวาดระแวง และขยายความร่วมมือเพื่อต่อต้าน

ภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น การต่อต้านการค้าการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติต่าง ๆ เช่น ยาเสพติด การค้ามนุษย์ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันและจัดการภัยพิบัติและภัยธรรมชาติ

3) การมีพลวัตและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก เพื่อเสริมสร้างบทบาทของอาเซียน ในความร่วมมือระดับภูมิภาค เช่น กรอบอาเซียน+3 กับจีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับมิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community–AEC) มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทำให้อาเซียนมีตลาดและฐานการผลิตเดียวกันและมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี อาเซียนได้จัดทำแผนงาน การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint) ซึ่งเป็นแผนงานบูรณาการการดำเนินงานในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 4 ด้าน คือ

1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (single market and production base) โดยจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น

2) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น นโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ และพลังงาน)

3) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค ให้มีการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการต่าง ๆ

4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก เน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาค เพื่อให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจน

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community–ASCC) อาเซียนได้ตั้งเป้าเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ในปี 2558 โดยมุ่งหวังเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือใน 6 ด้าน ได้แก่

- 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม
- 3) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม
- 4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม
- 5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
- 6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา

ทั้งนี้โดยมีกลไกการดำเนินงาน ได้แก่ การประชุมรายสาขาในระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส และระดับรัฐมนตรีและคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

(http://203.172.142.8/en/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=21)

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economics Community, AEC)

2.1 ความหมายของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economics Community : AEC) คือการรวมตัวของชาติใน Asean 10 ประเทศ โดยมี ไทย, พม่า, ลาว, เวียดนาม, มาเลเซีย, สิงคโปร์, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์, กัมพูชา, บรูไน เพื่อที่จะให้มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน จะมีรูปแบบคล้าย ๆ กลุ่ม Euro Zone นั้นเอง จะทำให้มีผลประโยชน์, อำนาจต่อรองต่าง ๆ กับคู่ค้าได้มากขึ้น และการนำเข้าส่งออกของชาติในอาเซียนก็จะเสรี ยกเว้นสินค้าบางชนิดที่แต่ละประเทศอาจจะขอไว้ไม่ลดภาษีนำเข้า (เรียกว่าสินค้าอ่อนไหว) (<http://www.thai-aec.com/41#ixzz24bqqli2B>)

อาเซียนให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง หลังจากการดำเนินการไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนหรืออาฟตา (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ได้บรรลุเป้าหมายในปี 2546 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 8 เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2545 ได้เห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community: EEC) และให้อาเซียนปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานภายในของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการประชุมสุดยอดอาเซียนในปี 2546 ผู้นำอาเซียนได้ออกแถลงการณ์ Bali Concord II เห็นชอบให้มีการรวมตัวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือ AEC ภายในปี 2563 และให้เร่งรัดการรวมกลุ่มเพื่อเปิดเสรีสินค้าและบริการสำคัญ 11 สาขา (priority sectors) ได้แก่ การท่องเที่ยว การบิน ขนยนต์ ผลิตภัณฑ์ไม้

ผลิตภัณฑ์ยาง สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าเกษตร ประมง เทคโนโลยีสารสนเทศและสุขภาพ(สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ, 2550)

2.2 ที่มาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

กองอาเซียน 3 ได้กล่าวถึงที่มาของอาเซียนว่า อาเซียนมีพัฒนาการด้านการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเรื่อยมา เริ่มตั้งแต่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนหรือ AFTA ตั้งแต่ปี 2535 และพยายามส่งเสริมให้มีความร่วมมือครอบคลุมด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การค้าบริการ การลงทุน ซึ่งมีการจัดทำกรอบความตกลงด้านการค้าบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Services: AFAS) และกรอบความตกลงว่าด้วยเขตการลงทุนอาเซียน (Framework Agreement on the ASEAN Investment Area: AIA) เมื่อปี 2538 และ 2541 ตามลำดับ

นอกจากนี้ อาเซียนยังได้จัดตั้งโครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Cooperation Scheme) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม และสนับสนุนการแบ่งสรรการผลิตและการใช้วัตถุดิบภายในภูมิภาค ต่อมาผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือการเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรม และได้ประกาศปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้บรรลุผลจากเดิมที่กำหนดไว้ใน ปี 2563 (ค.ศ. 2020) เป็นปี 2558 (ค.ศ. 2015) โดยใน ส่วนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เป็นแผนงานบูรณาการการดำเนินงานในด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อให้เห็นการดำเนินงานในภาพรวมที่จะนำไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015)

ภายหลังที่การดำเนินการไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนหรืออาฟตาได้บรรลุเป้าหมายในปี 2546 อาเซียนยังคงให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 8 เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2545 ณ ประเทศกัมพูชา ได้เห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทาง การดำเนินงานเพื่อมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community: EEC) ในระยะแรกเริ่ม เพื่อดำเนินการตามมติดังกล่าวของผู้นำอาเซียน รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (AEM) ได้เห็นชอบให้มีการจัดจ้างบริษัท McKinsey ทำการศึกษาการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียน (ASEAN Competitiveness Study) ซึ่งผลการศึกษาได้เสนอแนะให้อาเซียนเร่งรัดการรวมกลุ่มในสาขาอุตสาหกรรม/บริการที่มีศักยภาพของอาเซียน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมด้านสินค้าอุปโภค/บริโภค ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่อาเซียนมีการค้าระหว่างกัน ในอาเซียนสูงสุด และอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนการส่งออกสูงสุดของอาเซียน ในขณะเดียวกัน อาเซียนต้องปรับปรุง

กระบวนการดำเนินงานภายในของอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการประชุมสุดยอดอาเซียนในปี 2546 ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ออกแถลงการณ์ Bali Concord II เห็นชอบให้มีการรวมตัวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC ภายในปี 2563 และให้เร่งรัดการรวมกลุ่มเพื่อเปิดเสรีสินค้าและบริการสำคัญ 11 สาขาสำคัญ (priority sectors) ได้แก่ การท่องเที่ยว การบินยานยนต์ ผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์ยาง สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าเกษตร และประมง เทคโนโลยีสารสนเทศและสุขภาพ ต่อมาได้เพิ่มสาขาโลจิสติกส์เป็นสาขาที่ 12 โดยผู้นำอาเซียนและรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนได้ลงนามในกรอบความตกลงและพิธีสารที่เกี่ยวข้องแล้วระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 10 เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2547 ณ กรุงเวียงจันทน์ สปป.ลาว โดยจะเริ่มมีผลบังคับใช้ปลายเดือนสิงหาคม 2548 (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สำนักอาเซียน อ้างใน http://www.thaifita.com/trade/corner/aec_about.pdf)

และด้วยความจำเป็นที่อาเซียนต้องเร่งรัดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใน ก็เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับอาเซียนเอง และเพื่อสร้างให้อาเซียนเป็นศูนย์กลางภายในภูมิภาค คานอำนาจของประเทศอื่น ๆ ภายในภูมิภาคที่มีบทบาทโดดเด่นอย่างเช่น จีน และอินเดีย ทั้งนี้อาเซียนได้ตกลงที่จะเปิดเสรีด้านการค้าสินค้าและการค้าบริการให้เร็วขึ้นกว่ากำหนดการเดิม ในสาขาสินค้าและบริการสำคัญ 11 สาขา เพื่อเป็นการนำร่อง และส่งเสริมการ outsourcing หรือการผลิตสินค้า โดยใช้วัตถุดิบและชิ้นส่วนที่ผลิตภายในอาเซียนซึ่งเป็นไปตามแผนการดำเนินการเพื่อมุ่งไปสู่การเป็น AEC และได้มอบหมายให้ประเทศต่าง ๆ ทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นผู้ประสานงานหลัก (Country Coordinators) ดังนี้ พม่า สาขาผลิตภัณฑ์เกษตร (Agro-based products) และสาขาประมง (Fisheries) มาเลเซีย สาขาผลิตภัณฑ์ยาง (Rubber-based products) และสาขาสีสิ่งทอ (Textiles and Apparels) อินโดนีเซีย สาขายานยนต์ (Automotives) และสาขาผลิตภัณฑ์ไม้ (Wood-based products) ฟิลิปปินส์ สาขาอิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) สิงคโปร์ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ (e-ASEAN) และสาขาสุขภาพ (Healthcare) ไทย สาขาการท่องเที่ยว (Tourism) และสาขาการบิน (Air Travel) (สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ, 2550 อ้างใน <http://www.mfa.go.th>)

2.3 เป้าหมายและองค์ประกอบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นเป้าหมายด้านเศรษฐกิจหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียน ภายหลังจากการลงนามจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนก็มีความคืบหน้าที่ดีในความร่วมมือต่าง ๆ เป็นลำดับและในที่สุดอาเซียนได้มุ่งหวังที่จะจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจในปี 2558 ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือการเป็นตลาดและเป็นฐานการผลิตร่วมกัน โดยมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมืออย่างเสรีและเงินลงทุนที่เสรีมากขึ้น มีความสามารถในการแข่งขันสูง มุ่งสร้างความเท่าเทียมในการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศอาเซียน และ

การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาเซียนเข้ากับประชาคมโลก ขนาดของตลาดอาเซียนที่ใหญ่ขึ้นทำให้อาเซียนมีอำนาจซื้อสูงขึ้นตามมา เช่นเดียวกับความสามารถในการแข่งขันกับภูมิภาคอื่นที่เพิ่มขึ้น ซึ่งช่วยให้สมาชิกสามารถปรับตัวเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี

ขณะที่การเจรจาเพื่อเปิดตลาดในระดับพหุภาคีภายใต้องค์การการค้าโลกยังมีท่าทีว่าจะไม่สามารถสรุปผลได้ในอนาคตอันใกล้ ประเทศต่าง ๆ จึงได้พยายามที่จะทำข้อตกลงการค้าเสรีไม่ว่าจะในระดับทวิภาคี หรือระดับภูมิภาค ในส่วนของอาเซียนมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค โดยการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area - AFTA หรือ อาฟต้า) มาแล้ว 15 ปี และเริ่มรวมตัวกับประเทศหรือกลุ่มคู่ค้าสำคัญ เช่น ญี่ปุ่น จีน เกาหลี สหภาพยุโรป ฯลฯ ความเหนียวแน่นใกล้ชิดระหว่างกันจะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้อาเซียนสามารถสร้างประโยชน์สูงสุดจากการรวมตัวกับประเทศคู่ค้าอื่น ๆ ต่อไป (กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ,ม.ป.ป.)

สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2553, 11) กล่าวว่า ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีเป้าหมายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็น “ตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single Market and Production Base)” โดยให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานมีฝีมือ ภายในอาเซียนอย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากขึ้น ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) โดยมีแผนการดำเนินงานเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC Blueprint ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว จะนำไปสู่การใช้กฎระเบียบการค้าในประเทศสมาชิกทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกัน (Harmonization of Rules and Regulations) ทั้งในด้านมาตรฐาน คุณภาพ ราคา อัตราภาษี รวมถึงกฎระเบียบในการซื้อขาย การขจัดมาตรการและข้อกีดกันต่าง ๆ รวมถึงมีมาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้า เสริมให้การเคลื่อนย้ายบุคคลสัญชาติอาเซียน ประเภทบริการและการลงทุนที่เสรี

2. การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (Highly Competitive Economic Region) ในเวทีการค้าโลก ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โทรคมนาคม การเงินการธนาคาร การจัดระบบการค้าให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรม และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

3. การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกอาเซียน โดยพัฒนา SMEs และเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการความร่วมมือต่าง ๆ เช่น โครงการริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration : IAI) ในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศสมาชิก

4. การเชื่อมโยงของอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก ด้วยการเน้นและปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาค ให้มีท่าที่ร่วมกัน โดยการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่าง ๆ เพื่อให้เครือข่ายการผลิต/จำหน่ายภายในอาเซียนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจส่วนอื่นของโลก

2.4 ผลผูกพันของ AEC Blueprint ต่อประเทศไทย

สำนักงานมาตรการทางการค้า กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2555,11) ได้กล่าวถึงพันธกรณีที่สำคัญของ AEC Blueprint ในด้านการเปิดเสรีการค้าสินค้า (ตามกรอบ ASEAN Free Trade Area : AFTA) ดังนี้

1. การลด/ยกเลิกภาษี กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเก่า 6 ประเทศ ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และบรูไน ต้องยกเลิกภาษีสินค้าใน 9 สาขาเร่งรัด (สาขาเกษตร/ประมง/ไม้/ยาง/สิ่งทอ/ยานยนต์/อิเล็กทรอนิกส์/เทคโนโลยีสารสนเทศ/สุขภาพ) ในปี 2550 และยกเลิกภาษีสินค้าทุกรายการในบัญชีลดภาษี (Inclusion List : IL) ยกเว้นบัญชีสินค้าอ่อนไหวและอ่อนไหวสูงของแต่ละประเทศ ในปี 2553 และให้ประเทศสมาชิกใหม่อีก 4 ประเทศ ได้แก่ เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา ลดอัตราภาษีสินค้าใน 9 สาขาเร่งรัด ให้เหลือ 0% ในปี 2555 และลดอัตราภาษีสินค้าทุกรายการในบัญชีลดภาษีเหลือ 5% ในปี 2553 และ 0% ในปี 2558 ยกเว้นสินค้ารายการจำนวนไม่เกินร้อยละ 7 ของบัญชีลดภาษีอาจยืดหยุ่นให้ลดเหลือ 0% ในปี 2561

2. การขจัดมาตรการที่มีใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers : NTBs) โดยกำหนดให้ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และบรูไน ต้องยกเลิกมาตรการที่มีใช่ภาษี ภายในปี 2553 ประเทศฟิลิปปินส์ภายในปี 2555 และประเทศสมาชิกใหม่ทั้ง 4 ประเทศ ภายในปี 2558-61 โดยจะดำเนินการยกเลิกเป็น 3 ระยะ ตามแผนงานขจัด NTBs ดังนี้ ชุดที่ 1 : ภายในวันที่ 1 มกราคม 2551 ซึ่งครอบคลุมสินค้า 5 รายการหลัก ได้แก่ ลำไย พริกไทย น้ำมันถั่วเหลือง ใยสาสูบ และน้ำตาล ชุดที่ 2 : ภายในวันที่ 1 มกราคม 2552 ได้แก่ ปอกระเจา ป่าน มันฝรั่ง และชุดที่ 3 : ภายในวันที่ 1 มกราคม 2553 ได้แก่ ข้าว เนื้อมะพร้าวแห้ง มะพร้าว น้ำมันมะพร้าว ชา ถั่วเหลือง เมล็ดกาแฟ กาแฟสำเร็จรูป น้านมดิบ/นมปรุงแต่ง และนมผงขาดมันเนย

3. การกำหนดกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า (Rules of origin ; ROO) ซึ่งเป็นระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น เพื่อใช้ในการพิจารณาว่าสินค้าที่ส่งออกหรือนำเข้ามีถิ่นกำเนิดจากประเทศใด เพื่อที่จะให้มีความมั่นใจว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรด้วยการยกเว้นภาษีตามที่ระบุไว้ในข้อ (1) จะตกอยู่กับสินค้าที่เป็นผลผลิตที่แท้จริงของประเทศสมาชิกอาเซียน ตลอดจนเพื่อให้มีความโปร่งใส มีมาตรฐานที่เป็นสากล และอำนวยความสะดวกให้แก่เอกชน

2.5 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับภาคการเกษตร

2.5.1 ผลกระทบต่อภาคเกษตร

ชาวลิต หุ่นแก้ว (2555) ได้กล่าวไว้ว่า ผลต่อภาคเกษตรที่คาดว่าจะได้รับจากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในด้านบวก ได้แก่ ไทยส่งออกสินค้าเกษตรได้มากขึ้น เนื่องจากภาษีที่ลดลงและอาเซียนเป็นตลาดใหญ่ที่มีประชากรเกือบ 600 ล้านคนซึ่งสำคัญสำหรับไทย และสินค้าวัตถุดิบนำเข้าราคาถูก ทำให้ลดต้นทุนการผลิตเพื่อส่งออก เกษตรกร/ผู้ประกอบการเกิดการปรับตัวทางการผลิตทำให้สามารถแข่งขัน ส่วนผลกระทบในด้านลบ ได้แก่ เกษตรกรบางสาขาอาจได้รับผลกระทบด้านราคาสินค้าตกต่ำ เมื่อมีการนำเข้าสินค้านำเข้าจากอาเซียน 9 ประเทศ และอุตสาหกรรมเกษตรที่มีประสิทธิภาพต่ำ อาจแข่งขันกับต่างประเทศไม่ได้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2555) ได้กล่าวไว้ว่า AEC จะมีผลกระทบต่อเกษตรกรไทยทั้งในแง่ผลประโยชน์ คือ การส่งออกสินค้าเกษตรขยายตัวได้มากขึ้น มีตลาดรองรับได้มากขึ้น ในทางตรงกันข้าม การแข่งขันก็จะเข้มข้นมากยิ่งขึ้น สินค้าเกษตรจากเพื่อนบ้านที่อาจมีราคาถูกกว่า คุณภาพดีกว่า มาตรฐานสูงกว่า จะเข้ามาแข่งขัน หรือแย่งตลาด

สำนักเศรษฐกิจการเกษตร (2555,15) ได้กล่าวถึงผลกระทบของ AEC ต่อภาคเกษตรของไทยในด้านบวก ไทยส่งออกสินค้าเกษตรได้มากขึ้น เนื่องจากภาษีที่ลดลง และอาเซียนเป็นตลาดใหญ่ที่มีประชากรเกือบ 600 ล้านคน ซึ่งสำคัญสำหรับไทย (สินค้าส่งออกสำคัญ เช่น ข้าว น้ำตาล นมและผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ไก่แปรรูป อาหารแปรรูป สิ่งปรุงรสอาหาร เป็นต้น) สินค้าวัตถุดิบนำเข้าราคาถูก ทำให้ลดต้นทุนการผลิตเพื่อส่งออก (เช่น ปลา และสัตว์น้ำ) เสริมสร้างโอกาสในการลงทุน เช่น ขยายกิจการ ขยายฐานการผลิต เกิดการพัฒนาและสร้างนวัตกรรมในสินค้าและบริการ มีการพัฒนาและเพิ่มคุณภาพบุคลากร/แรงงาน ลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพิ่มอำนาจการซื้อ ผลกระทบด้านลบ ได้แก่ เกษตรกรบางสาขาอาจได้รับผลกระทบด้านราคาสินค้าตกต่ำเมื่อมีการนำเข้าสินค้านำเข้าจากอาเซียน 9 ประเทศ อุตสาหกรรมเกษตรที่มีประสิทธิภาพการผลิตต่ำ อาจแข่งขันไม่ได้ มาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) และความปลอดภัยด้านอาหาร จะถูกหยิบยกมาเป็นเงื่อนไขในการค้ามากขึ้น นักลงทุนอาเซียนเข้ามาลงทุนในประเทศไทยมากขึ้น ผู้ประกอบการต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงขึ้น และแรงงานฝีมือของไทยอาจเคลื่อนย้ายออกไปตลาดต่างประเทศที่มีค่าตอบแทนสูงกว่า

2.5.2 แนวทางการปรับตัวของเกษตรกร

ชาวลิต หุ่นแก้ว (2555,7-8) กล่าวถึงสิ่งที่เกษตรกรไทยจะต้องปรับตัว โดยเกษตรกรจะต้องให้ความสนใจและเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ AEC อย่างจริงจัง วิเคราะห์ให้ได้ว่าการประกอบอาชีพของตนในอนาคตควรเป็นอย่างไร ปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ด้วยการดำเนินการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การลดความเสี่ยงด้านการผลิตด้วยการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปรับเปลี่ยนหรือเลือกพันธุ์พืช/สัตว์ที่จะปลูก/เลี้ยงให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สภาพตลาดและการพัฒนาของเทคโนโลยี ปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร ใช้แรงงานในครอบครัวให้มากที่สุด ใช้เครื่องจักรกลแทนการจ้างแรงงาน เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับทุนทางสังคมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในการผลิต รวมทั้งใช้ระบบการผลิตที่เป็นมาตรฐาน (ASEAN GAP) ยอมรับนวัตกรรมใหม่ที่เป็นประโยชน์และนำไปประยุกต์ใช้ ลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำที่สุด ลดความเสี่ยงด้านการตลาด ด้วยการศึกษาค้นคว้าความต้องการทางการตลาดของผู้บริโภค วางแผนการผลิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและศักยภาพการผลิต ผลิตสินค้าคุณภาพได้มาตรฐาน เพิ่มมูลค่าสินค้าให้สูงขึ้น (จำหน่ายตามคุณภาพ, พัฒนาระบบธุรกิจ, เพิ่มการให้บริการ, แปรรูป, รับประกันสินค้า, ตรวจสอบย้อนกลับได้, สินค้าแปลกใหม่) รวมกลุ่มกันผลิตและจำหน่าย เชื่อมโยงเครือข่าย เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งระบบ (Cluster Competitiveness) การประกันภัยพืชผล นอกจากนั้น เกษตรกรจะต้องมีการหารายได้เสริม โดยการทำกิจกรรมนอกภาคเกษตร ปลูกพืชร่วม พืชแซม เลี้ยงสัตว์ เพื่อเสริมรายได้ รวมถึงการบริหารจัดการการผลิตและการจำหน่ายอย่างมีประสิทธิภาพ

ธีระ วงศ์สมุทร (2555, สัมภาษณ์) ได้เสนอการเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่อาจเกิดขึ้นกับภาคเกษตร รวม 7 เรื่อง ได้แก่

1. การสร้างมาตรฐานและการตรวจสอบสินค้าเกษตร ซึ่งประเทศไทยที่มีความพร้อม ในการผลิตอาหารปลอดภัยและมีมาตรฐานและการตรวจสอบที่เป็นผู้นำในกลุ่มอาเซียน จะเป็นแกนหลักในการจัดทำมาตรฐานสินค้าเกษตรอาเซียน อันจะทำให้มั่นใจได้ว่า มีการเปิดเสรีทางการค้าสินค้าเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศไทยในมาตรฐานเดียวกัน และสามารถกระจายสินค้าเกษตรไปประเทศนอกกลุ่มอาเซียน โดยต้องปรับมาตรฐานด้านความปลอดภัยและคุณภาพสำหรับผลิตภัณฑ์พืช ปศุสัตว์ และประมงที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจในอาเซียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล เพื่อป้องกันสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน รวมทั้งพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหารในภูมิภาค

2. การผลิตทางการเกษตร โดยส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าเกษตรมีมูลค่าสูง เช่น สินค้าเกษตรอินทรีย์ และการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า เช่น ผลิตภัณฑ์ข้าว และผลไม้แปรรูป ฯลฯ ดำเนินการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งศึกษาข้อตกลงของ AC ที่มีผลกระทบต่อการค้าบริการของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้มีตลาด/ผู้บริโภคมีขนาดใหญ่ขึ้นหลากหลาย และสามารถรองรับผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพแตกต่างกัน รวมทั้งต้นทุนปัจจัยการผลิตลดลง

3. การวิจัยและพัฒนา มุ่งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับประเทศสมาชิก ในการช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ จากการศึกษาและพัฒนาาร่วมกันในภูมิภาคอาเซียน

4. การจัดการศัตรูพืชและโรคระบาด เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการ การป้องกันการระบาดของโรคพืชและโรคสัตว์แบบกำหนดมาตรการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรค และแมลง และการกักกันพืชและสัตว์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ การจัดทำเขตปลอดโรคระบาดสัตว์ รวมทั้งเพิ่มการผลิตวัคซีนในการป้องกันโรคสัตว์ เพิ่มความเข้มงวดในการเคลื่อนย้ายสินค้า รวมถึงเพิ่มศักยภาพของด่านกักกัน เพื่อให้คุณภาพสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมงมีคุณภาพ ได้รับการยอมรับในระดับสากลมากขึ้น

5. แรงงานเกษตร โดยเตรียมความพร้อมเกษตรกรเพื่อปรับตัวในการใช้เทคโนโลยี และเครื่องจักรกลทางการเกษตรเพื่อทดแทนแรงงาน และให้แรงงานเกษตร ถูกกฎหมายในระบบมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในอนาคต ถ้าประเทศสมาชิกอาเซียนพัฒนามากขึ้น แรงงานต่างชาติอาจเคลื่อนย้ายกลับประเทศ ทำให้ขาดแคลนแรงงานเกษตร

6. การลงทุนภาคเกษตร สนับสนุนการลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน ปรับปรุงกฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนให้รัดกุมและทันสมัย ขยายฐานการผลิตไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ได้ปัจจัยการผลิต เช่น แหล่งวัตถุดิบใหม่ที่ราคาถูก และแรงงานราคาถูก ทั้งนี้ อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรรายย่อยลดลงเนื่องจากการแข่งขันจากนักลงทุนในภูมิภาค

7. การจัดการดินและน้ำ ดำเนินการส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำอย่างบูรณาการและเป็นระบบในภูมิภาคอาเซียน สร้างฐานข้อมูลดินและน้ำของกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2555,3) ได้กล่าวถึงแนวทางปรับตัวของเกษตรกรว่าเกษตรกรจะต้องมีการปรับตัวในเรื่องของการเพิ่มผลผลิตต่อไป โดยการปรับปรุงพันธุ์พืช การพัฒนาระบบชลประทาน และการใช้เทคโนโลยี ช่วยในการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว มีการแปรรูปวัตถุดิบขั้นต้น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค รวมถึงการพัฒนาคุณภาพของสินค้า โดยเฉพาะมาตรฐานด้านสุขอนามัย ซึ่งมีแนวโน้มจะถูกนำมาใช้ หลังการยกเลิกภาษี โดยเกษตรกรเป็นผู้ปรับเปลี่ยนกิจกรรมทางการเกษตรด้วยตนเอง โดยมีทางเลือกจากกิจกรรมทางเกษตรที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

3. แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมและการเตรียมความพร้อม

3.1 ความหมายของความพร้อม

คำว่า “พร้อม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (2525 : 579) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นคำวิเศษณ์ที่มีความหมายว่า ครบถ้วน ส่วนคำว่า “ความพร้อม” เป็นคำนามซึ่งจะมีความหมายว่าความครบครัน หรือมีทุกอย่างครบแล้ว

พลเทพ บุญกาญจน (2545 : 6) กล่าวว่า ความพร้อมหมายถึงสภาพของบุคคลที่มีภาวะสมบูรณ์ พร้อมที่จะเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สามารถสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เป็นพื้นฐานของความพร้อมในแต่ละด้าน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสังคม

สอดคล้องกับรัตนา ศิริพานิช (2533 : 19) ได้อธิบายความหมายของความพร้อมไว้ว่า ความเต็มใจความต้องการและความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมที่กำหนดให้ ความพร้อมจะมีมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับวุฒิภาวะ (Maturation) ประสบการณ์ที่ผ่านมา สติปัญญาและอารมณ์

และวิษญาพร สุวรรณแทน (2541 : 30) ให้ความหมายของความพร้อมว่า หมายถึง การที่บุคคลมีความสนใจมีความเต็มใจและมีความกระตือรือร้นที่จะกระทำบางสิ่งบางอย่างให้สำเร็จ ลุล่วงโดยได้เตรียมการไว้ล่วงหน้า

เช่นเดียวกับวิชชุดา หารษาจารย์พันธ์ (2540 : 26) ที่ให้ความหมายว่า ความพร้อม หมายถึง สภาพที่เตรียมพร้อมในการปฏิบัติ หรือดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นผลมาจากการเตรียมตัวไว้แล้วสำหรับกิจกรรมนั้น ๆ

ศรีสุกาญจน์ บินทประสิทธิ์ (2540 : 69) อธิบายไว้ว่า ความพร้อม หมายถึง ภาวะที่บุคคลมีวุฒิภาวะทางด้านร่างกาย จิตใจและประสบการณ์การเรียนรู้ตลอดจนสามารถ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จได้

โดยสรุปแล้วความพร้อมคือ สภาพของบุคคลที่มีสภาวะสมบูรณ์ ในการที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ โดยที่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของความพร้อมในแต่ละด้าน

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อม

ความพร้อมขององค์กร คือ ความสามารถขององค์กร ที่มีผลทำให้ภารกิจหน้าที่ ความรับผิดชอบขององค์กรเกิดผลสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้

ความพร้อมเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Readiness) หมายถึง ความพร้อมขององค์กรในเชิงยุทธศาสตร์เพื่อศักยภาพในการแข่งขัน ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างองค์กร ทรัพยากรบุคคล ข้อมูลกระบวนการทำงาน และระบบการบริหารงาน เป็นต้น

โดยมีผู้ที่ให้คำนิยามที่ใกล้เคียงหรือเป็นไปได้ในแนวทางเดียวกัน คือ

อริคม อิมสมูทร (2538) ที่มองว่า ความสามารถเป็นส่วนหนึ่งของความพร้อม เป็นการระดมทรัพยากรที่มีในตนเอง หรือทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมนำมารวมเข้าด้วยกัน แล้วมุ่งปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ หรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้

วเรช จัทรศร (2540) มองว่าความพร้อมขององค์กรขึ้นอยู่กับปัจจัย ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

1. ปัจจัยด้านโครงสร้างขององค์กร จะต้องมีความแข็งแกร่งทั้งภายใน และภายนอก โดยความแข็งแกร่งภายนอกหมายความว่า องค์กรต้องมีโครงสร้างภายนอก (Superstructure) ที่กะทัดรัดคล่องตัว ทุกส่วนขององค์กรต้องทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เปรียบเสมือนเป็นสามเหลี่ยมเล็ก หรือมีลักษณะใกล้เคียงวงกลม ซึ่งสะท้อนลักษณะของการบริหารงานแบบแนวราบ ทุกฝ่ายช่วยกันคิดและช่วยกันทำงาน ส่วนความแข็งแกร่งภายใน หมายความว่า องค์กรจะต้องมีโครงสร้างภายใน (Infrastructure) ที่แข็งแกร่ง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ

1) ระบบการตัดสินใจ ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร (Decision – marking Information Communication System : DICS) ที่มีการตัดสินใจโดยรวดเร็ว และมีการสื่อสารผลการตัดสินใจให้รับรู้กันอย่างทั่วถึง และเมื่อการสื่อสารไปถึงฐานข้อมูลก็จะปรับตัวเปลี่ยนแปลงโดยรวดเร็วเช่นกัน

2) ระบบความสมานฉันท์ภายใน (Harmony System) ซึ่งหมายถึง ความสมัครสมานสามัคคีกัน ไม่แตกแยก

2. ปัจจัยด้านบุคลากร ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับจำนวน หรือความพอเพียงของบุคลากร คุณภาพของบุคลากรและระดับการนำบุคลากรไปใช้ประโยชน์

3. ปัจจัยด้านงบประมาณ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความพอเพียง (Adequacy) ของงบประมาณ และกระบวนการจัดสรรงบประมาณ (Budget Allocation)

4. ปัจจัยด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนวิทยากร หรือเทคโนโลยีที่นำมาใช้

5. ปัจจัยด้านอาคารสถานที่ ทำเลที่ตั้ง และความพร้อม ว่ามีความเอื้ออำนวยต่อลักษณะงานที่องค์กรจะต้องดำเนินการหรือไม่

นอกจากนี้ยังมีนิยามที่ได้ให้ความหมายและมองปัจจัยที่ทำให้เกิดความพร้อมขององค์กรแตกต่างกันไป ซึ่งกลุ่มที่มองต่างออกไปนี้ มองว่าความพร้อมขององค์กร คือ ความพร้อมด้านความรู้

ความสามารถของคนในองค์กรเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดความพร้อมขององค์กรตามมา ดังที่ อติชาติ จักรคำปัน (2549) ได้ให้นิยามไว้ว่าความพร้อมขององค์กรขึ้นอยู่กับทำให้ความสัมพันธ์กับความรู้ความสามารถของคนในองค์กรเป็นหลัก โดยแยกคนในองค์กรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำ (Leader) และกลุ่มทีมงาน (Teamwork) หรือกลุ่มบุคลากรในระดับปฏิบัติ ซึ่งหากคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่มขาดตกบกพร่องด้านความรู้ ความสามารถย่อมเป็นเรื่องยากที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรได้ และความพร้อมที่ว่านี้ก็จำเป็นจะต้องจำแนกตามกลุ่มคนในองค์กร ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงกลุ่มของผู้นำและกลุ่มผู้ตาม

ความพร้อมของกลุ่มผู้นำ คือความพร้อมในเรื่องความรู้ความสามารถในด้านการบริหารของกลุ่มคนในระดับผู้นำ ผู้นำที่ดีจะต้องมีความพร้อมและมีความสามารถในการสอนที่ดี (Teaching ability) นั่นคือ ต้องมีความรู้ดี และต้องมีความสามารถที่จะแนะนำ หรือสอนงานให้กับทีมงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานนำไปสู่ความสำเร็จได้ มีความพร้อมด้านการตัดสินใจที่มีท่าทีจริงจัง และแน่นอนในเรื่องของจิตใจที่มั่นคง (self possession) มีความพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ

ส่วนความพร้อมของผู้ปฏิบัติ นั่นก็คือความพร้อมในเรื่องความรู้ความสามารถอีกอย่างที่จะนำไปปฏิบัติงาน (Technical skill) ในภารกิจหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือที่ผู้บังคับบัญชามอบหมายให้รับผิดชอบ องค์กรใด ๆ ที่มีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ การปฏิบัติงานก็จะรวดเร็ว แข็งแรง ผลงานมีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากองค์กรใดที่มีผู้นำที่ดี คนในองค์กรก็จะมีขวัญกำลังใจ มีความรับผิดชอบ มีการปฏิบัติงานที่มีลักษณะการแข่งขันที่มีขึ้นกับตัวเองเพื่อต้องการความสำเร็จของงานที่มีคุณภาพให้ปรากฏ

โดยสรุปแล้ว ความพร้อม หมายถึง สภาพที่เตรียมพร้อมในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สามารถลุล่วงและสำเร็จภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อม หมายถึง การเตรียมตัวเองก่อนกระทำการ หรือทำงานที่จะทำ หรือได้รับมอบหมาย เป็นการทำความเข้าใจในงานที่จะทำ ศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับงาน และหน่วยงานที่จะเข้าร่วมปฏิบัติในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ถ้ามีการศึกษาเตรียมการรัดกุมมาก มีความเข้าใจกับระบบและงานที่จะทำมาก ก็จะมีความพร้อมมาก

เมื่อพิจารณาจากความหมายของความพร้อมและแนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมข้างต้น โดยสรุป การเตรียมความพร้อม หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของกระทำบางสิ่งบางอย่างที่ได้ถูกเตรียมพร้อมเพื่อให้เกิดความมั่นใจและตั้งมั่นในการที่จะปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ให้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนคุณสมบัติหรือสภาวะของบุคคลที่พร้อมจะทำงาน หรือกระทำการกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีแนวโน้มจะประสบผลสำเร็จอย่างตามวัตถุประสงค์

4. ความหมายและวิธีการส่งเสริมการเกษตร

4.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

จินดา ขลิบทอง (2545: 9) ได้ให้ความหมายว่าการส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension) คือการบริหารการศึกษาแบบเสริมหรือขยายออกไปสู่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะเกษตรกรให้ได้รับความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทั้งครอบครัว

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2547: 72) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือในการปฏิบัติจนประสบความสำเร็จ

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2545: 201) ได้ให้ความหมายว่าการส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกร จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่พอดีกินดี และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบทให้มีความมั่นคงและมั่งคั่งในที่สุด

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และสุพล เศรษฐบุตร (2553 : 10) ได้สรุปความหมายของการส่งเสริมการเกษตร คือ การบริการการศึกษาแบบเสริม หรือขยายออกไปสู่ประชาชนทั่วไป เป็นกระบวนการถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และการบริการอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตทางการเกษตร โดยอาศัยการใช้การศึกษาแบบนอกโรงเรียน แก่เกษตรกร ครอบครัวเกษตรกร และบุคคลอื่นที่สนใจ โดยวิธีการฝึกปฏิบัติจริง และเน้นถึงการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกษตรกรสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตและความเป็นอยู่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาเกษตรกร โดยการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยวิธีการปฏิบัติจริง และเน้นการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถ และสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ในการประกอบอาชีพการเกษตรที่ก่อให้เกิดรายได้ ทำให้ครอบครัวกินดีอยู่ดีและมีความสุขอย่างมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร

4.2 ขอบเขตของการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และสุรพล เศรษฐบุตร (2553 : 16-17) ได้กำหนดขอบเขตของการส่งเสริมการเกษตร ได้ดังนี้

1. *พัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพการผลิตทางการเกษตร* โดยการแนะนำให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิตที่มีหรือจะหาเพิ่มเติมมาได้ รวมทั้งทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีและที่จะหาได้ในท้องถิ่นให้ มีประสิทธิภาพ บังเกิดผลต่อการผลิตมากที่สุด ซึ่งผลก็คือกำไรหรือรายได้จากการประกอบการผลิต

2. *การพัฒนาทรัพยากรการผลิต* โดยการสนับสนุนให้มีการพัฒนาและใช้ทรัพยากรปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องและประหยัด และให้ความรู้เกี่ยวกับการสงวนทรัพยากรไว้ให้ใช้ได้ยาวนาน มีการบำรุงรักษา

3. *การจัดการกับผลิตผลและการจัดหาทรัพยากรการผลิตที่จำเป็น* ตลอดจนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อันรวมไปถึงการดำเนินการในเรื่องการเตรียมแหล่งระบายสินค้า หรือจัดหาตลาด เพื่อการขยายผลผลิต รวมทั้งการอำนวยความสะดวกด้านจัดซื้อ และจัดจำหน่าย และการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อให้เป็นประโยชน์ในด้านการจัดการกับผลิตผลต่อไป

4. *การจัดระบบเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย* ให้ใช้พื้นที่ประกอบการให้เหมาะสมกับระบบการเพาะปลูก มีความสามารถในการเลือก การตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุนที่ดี ตลอดจนการจัดการบ้านเรือน การวางแผนการใช้แรงงานภายในครอบครัว ซึ่งจะมีผลต่อการผลิตทางการเกษตร

5. *การพัฒนาคุณภาพบุคลากรด้านการเกษตร* ให้เกิดผลทางเศรษฐกิจและสังคม อันได้แก่ ตัวเกษตรกรและสมาชิกในครอบครัวเกษตรกร

5.1 *ตัวเกษตรกร* โดยการพัฒนาความเป็นผู้นำ เสริมสร้างลักษณะเป็นผู้นำ บุคลิกภาพ การทำงานกลุ่ม การปรับตัวเข้ากับสังคม

5.2 *แม่บ้านเกษตรกร* พัฒนาความรู้ ทักษะด้านกิจการบ้านเรือน หรือการเคหกิจ อันจะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย มีรายได้เสริม และอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เจริญวัยในทางที่ถูกต้อง

5.3 *บุตรของเกษตรกร หรือยุวเกษตรกร* ส่งเสริมด้านกิจกรรมเกษตร ให้มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลืองานในไร่นา การสืบทอดกิจการเกษตร การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีเจตคติที่มีต่ออาชีพเกษตร

6. *การพัฒนาสถาบันเกษตรกร* ให้เกิดความแข็งแกร่งในการร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ในการผลิต การตลาด การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร เพื่อให้การประกอบอาชีพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้อุดมการณ์ของการส่งเสริมการเกษตร คือ มีความสามารถในการช่วยตนเองได้มากและร่วมปฏิบัติงานกับผู้อื่นได้ดี

สรุปแล้วจะเห็นว่าการส่งเสริมการเกษตรนั้นมีการกิจ และความรับผิดชอบนอกเหนือ การผลิต ผลผลิตทางการเกษตร โดยจำเป็นต้องดำเนินการในส่วนที่สัมพันธ์กับการผลิต ชีวิต และครัวเรือน เกษตรกร ในชุมชนในชนบท เพื่อเป้าหมายสำคัญคือการมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีนั่นเอง

4.3 ปรัชญาของการส่งเสริมการเกษตร

ปรัชญาของการส่งเสริมการเกษตรนั้นมุ่งที่จะให้แนวคิดถึง “กระบวนการศึกษาที่มุ่ง พัฒนาความรู้แก่เกษตรกร (ในเชิงการศึกษานอกระบบ non-formal education) โดยเกษตรกรมีส่วนร่วม ในการพัฒนานำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สร้างการยอมรับนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติการพัฒนา ผลผลิตการเกษตรได้” ปรัชญาสำคัญของการพัฒนาความรู้ในลักษณะนี้มุ่งเน้นการศึกษา ในเชิงช่วยให้ เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ (help them to help themselves) ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองของ เกษตรกร (self-reliance) และมีความยั่งยืนในการพัฒนาเป็นสำคัญ (sustainable development) ซึ่งตรงกับ คำพังเพยหรือคติที่ว่า “ให้ปลาแก่เขา เขาจะกินปลาในหนึ่งวัน สอนให้เขาตกปลา เขาจะมี ปลากินไปตลอดชีวิต” Give a man a fish, he will eat for one day. Teach him to fish, he will have a fish with all his life.” ดังนั้นปรัชญาการส่งเสริมการเกษตรจึงเน้นให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ (พงษ์ศักดิ์ อัง กสิทธิ์ 2545: 208-209)

1. การส่งเสริมต้องเข้าถึงถิ่นของเกษตรกร (*farmer must be reached where they are*) เกษตรกรมีการกิจต้องดำเนินการตลอดเวลา ต้องเฝ้าดูแลรักษาเก็บเกี่ยวผลผลิต ไม่มีเวลาในการ เดินทางมารับการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และอยู่ชนบทห่างไกล การบริการส่งเสริมการเกษตร จำเป็นต้องไปสู่เกษตรกรตามท้องถิ่น

2. การส่งเสริมต้องช่วยเกษตรกรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ (*help them to them themselves that lead to self reliance*) ถือว่าเป็นหลักคิดในการที่เกษตรกรต้องช่วยเหลือตนเอง และ พึ่งพาตนเองได้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเป็นเพียงผู้นำความรู้จากแหล่งวิชาการ การถ่ายทอด และให้แนวทางในการปฏิบัติแก่เกษตรกร

3. การส่งเสริมการเกษตรย่อมอาศัยพื้นฐานความเข้าใจในด้านการเกษตรและปัญหา ของเกษตรกรเป็นสำคัญ

4. การส่งเสริมการเกษตรต้องการการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกษตรกร และเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ และสุรพล เศรษฐบุตร (2553 : 24) กล่าวว่า ปรัชญาของการ ส่งเสริมการเกษตรคือ “การจัดบริการความรู้ทางเกษตรแก่เกษตรกร ครอบครัวและกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น โดยการช่วยเหลือตนเอง เปิดโอกาสให้เกษตรกร

มีส่วนร่วมและใช้ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านปรับใช้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร” โดยมีความเชื่อภายใต้ปรัชญาหรือหลักคิดในการคิด 6 ประการ ดังนี้

1. งานส่งเสริมการเกษตรต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เชื่อว่าคนมีความสามารถ ฉลาด และมีความต้องการในการรับข่าวสาร เพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่ตนและสังคม
2. งานส่งเสริมการเกษตร ต้องเริ่มจากคนและจากสิ่งที่คนนั้นมี
3. งานส่งเสริมการเกษตร เป็นการทำงานกับผู้คนด้วยการพัฒนาผู้นำ เพื่อให้เป็นสื่อกลางในการนำความรู้ไปสู่ชุมชน
4. การให้การศึกษาเป็นบริการของงานส่งเสริมการเกษตรโดยไม่จำกัดพื้นที่เป้าหมายไม่ว่าจะเป็นในไร่นา บ้านเรือนเกษตรกร หรือในชุมชนชนบท
5. หลักสูตรของการศึกษาในการส่งเสริมการเกษตรอยู่บนพื้นฐานของบุคคลเป้าหมายและเน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ เปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมและใช้ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านปรับใช้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร
6. การจัดบริการต้องอยู่บนพื้นฐานของการช่วยตนเอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการจัดการสร้างนิสัยคอยรับความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือรับการสงเคราะห์อยู่ตลอดไป

4.4 วิธีการส่งเสริมการเกษตร

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2536: 43) กล่าวว่า วิธีการส่งเสริมการเกษตร (Extension Teaching Methods) หมายถึง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมติดต่อกับบุคคลเป้าหมายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้ความรู้ แจ่มข่าวสาร แนะนำ จูงใจให้ปฏิบัติหรือรับฟังปัญหาข้อคิดเห็นต่าง ๆ

เฉลิมศักดิ์ คู่่มหิรัญ (2553 : 6 – 61) ได้สรุปว่า วิธีการส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension Methods) หมายถึง กระบวนการของการนำความรู้ วิชาการและเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร เป็นลักษณะของการถ่ายทอด ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็นวิธีการสอนหรือฝึกอบรม โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้เกษตรกรเกิดการรับรู้ ความสนใจ ไตร่ตรอง ทดลองทำ และนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิธีการส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

4.4.1 วิธีการส่งเสริมการเกษตร โดยอิงบุคคลเป้าหมายเป็นเกณฑ์

1) วิธีการส่งเสริมแบบบุคคลต่อบุคคล (Individual Method) ให้เกษตรกรหรือบุคคลผู้รับการถ่ายทอดความรู้ได้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ การถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกรโดยตรงเป็นรายบุคคล

(1) การเยี่ยมไร่นาและบ้านของเกษตรกร (Farmer and Home Visit) เจ้าหน้าที่ไปพบปะรับฟังปัญหาและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรถึงฟาร์มหรือไร่นา โดยจะเห็นสภาพความเป็นจริงของเกษตรกร

(2) *เกษตรกรผู้รับการส่งเสริมมาติดต่อที่สำนักงาน (Office Calls)* เกษตรกรมีความสนใจและเชื่อว่าเจ้าหน้าที่จะให้ข่าวสารหรือความรู้ได้

(3) *การติดต่อทางจดหมายส่วนตัว (Personal Letter)* เขียนจดหมายเมื่อเกิดปัญหาและต้องการคำตอบ หรือเพื่อแจ้งข่าวสาร ติดตามผลการส่งเสริม

(4) *การติดต่อทางโทรศัพท์ (Telephone Calls)* สามารถช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว ลดเวลาและระยะทางในการติดต่อ

(5) *การติดต่อทางบริการข้อความสั้นจากโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Short Message Service : SMS)* โดยให้บริการความรู้ ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรแก่เกษตรกรผ่านทางเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ ลักษณะการใช้งานจะคล้ายกับการส่งอีเมล แต่จะสามารถส่งข้อความได้ไม่เกิน 160 ตัว

(6) *บริการส่งข้อความสื่อผสมผ่านเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Multimedia Messaging Service : MMS)* เป็นเทคโนโลยีที่เปิดกว้างให้ผู้ใช้สร้างข้อความที่ประกอบด้วยภาพ เสียง รวมทั้งข้อความที่ต้องการส่งออกไปพร้อม ๆ กันผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่

(7) *ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-Mail)* เป็นการส่งข้อความหรือข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่น ๆ ผ่านทางคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่าย เหมือนกับการส่งจดหมาย แต่อยู่ในรูปแบบของสัญญาณข้อมูลที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ โดยเปลี่ยนการนำส่งจดหมายจากบุรุษไปรษณีย์มาเป็นโปรแกรม เข้ามาสู่ Mail Box ที่ถูกจัดสรรใน Server ของผู้รับปลายทางทันที

(8) *ศูนย์บริการข้อมูลด้านการเกษตร (Call Center)* โดยใช้กิจกรรมด้านระบบการสื่อสารเป็นสื่อในการให้บริการความรู้ด้านการเกษตร เช่น การใช้โทรศัพท์ โทรสาร เว็บไซต์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ติดต่อเข้าสู่ศูนย์บริการข้อมูล ซึ่งมีนักส่งเสริมหรือเจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้หรือตอบปัญหา โดยการค้นหาข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ ที่จัดเก็บไว้ในระบบฐานข้อมูลต่าง ๆ

2) *วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่มบุคคล (Group Method)*

(1) *การประชุมกลุ่ม (Group Meeting)* ช่วยในการถ่ายทอดข่าวสาร ความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ต่าง ๆ ระหว่างทุกคนที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้เข้าประชุมได้มีโอกาสร่วมปรึกษาหารือกัน

(2) *การสาธิต (Demonstration)* ใช้การบรรยายประกอบการแสดง ทำให้ผู้เรียนรู้ได้ฟังและได้เห็นไปพร้อมกัน การสาธิตแบ่งเป็น 2 แบบ

1. *การสาธิตวิธี (Method Demonstration)* เป็นการแสดงให้เห็นถึงวิธีการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนเป็นลำดับไป

2. การสาธิตผล (Result Demonstration) การแสดงเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าการปฏิบัติที่ได้ปรับปรุง หรือที่ได้มีการวิจัยค้นคว้า สามารถนำไปปฏิบัติได้ในท้องถิ่น

3. งานวันสาธิต (Demonstration Day) ประยุกต์โดยเอาการสาธิตวิธี และการสาธิตผลรวมเข้าด้วยกัน เพื่อให้บุคคลเป้าหมายได้เห็นทั้งวิธีปฏิบัติและเห็นผลปฏิบัติภายในวันเดียวกัน โดยการจัดแสดงวิธีการปฏิบัติหลายขั้นตอน พร้อมกับแสดงผลงานที่เกิดขึ้นไว้ด้วย

(3) ทักษะศึกษา (Field Trip) เป็นการจัดเกษตรกรเป้าหมายเป็นกลุ่มเพื่อพาไปดูกิจกรรมหรือเหตุการณ์ที่มีอยู่จริง ที่มีผู้ปฏิบัติหรือเป็นอยู่ในต่างสถานที่ เพื่อเป็นส่วนช่วยสนับสนุนการตัดสินใจของเกษตรกรที่จะยอมรับไปปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น

(4) การจัดงานวันเกษตร (Field Days) เป็นการจัดงานในสถานที่ที่คนกลุ่มใหญ่สามารถมารวมกันได้ เพื่อศึกษาหาความรู้ในด้านการเกษตร การชมนิทรรศการทางการเกษตรในด้านต่าง ๆ การสัมมนาทางวิชาการ การสาธิต และอาจมีกิจกรรมอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้นเพื่อการจูงใจและสร้างความสนใจให้แก่ผู้เข้าร่วมชมงาน

3) การส่งเสริมแบบมวลชน (Mass Method) โดยสื่อสารมวลชนจะช่วยให้การส่งเสริมเผยแพร่นวัตกรรม ใช้กับคนจำนวนมาก ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

- (1) สื่อสิ่งพิมพ์
- (2) วิทยุกระจายเสียง
- (3) วิทยุโทรทัศน์ (Television)
- (4) ภาพยนตร์ (Films)
- (5) นิทรรศการ (Exhibits)

4.4.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยอิงวัตถุประสงค์หรือตัวสารเป็นเกณฑ์

1) การส่งเสริมโดยการเลือกการส่งเสริมเพียงเรื่องเดียว มีข้อสมมุติว่าถ้าผู้รับการเปลี่ยนแปลงพบว่าเขาปฏิบัติได้ผลเป็นการง่ายที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องอื่น ๆ ภายหลัง

2) การส่งเสริมโดยการเลือกเรื่องที่จะส่งเสริมหลาย ๆ เรื่อง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน ส่งเสริมให้ผลผลิตอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการปรับปรุงปัจจัยการผลิตหลาย ๆ อย่างตามความจำเป็น

3) การส่งเสริมโดยการเลือกเรื่องทั้งหมดเกี่ยวกับฟาร์มและบ้านเรือน คำนึงว่าฟาร์มและบ้านเรือนรวมกันเป็นหน่วยเดียว และค่านึกว่าทำอะไรจึงจะทำให้การจัดการฟาร์มและบ้านเรือน ในลักษณะที่ครอบครัวที่รายได้สุทธิสูง

4.4.3 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยอิงเจ้าหน้าที่หรือผู้ส่งสารเป็นเกณฑ์

- 1) การใช้ผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความรู้แบบกว้าง โดยถ่ายทอดแบบทั่วไปไม่ป็นรายวิชา หรือเฉพาะอย่าง
- 2) การใช้ทีมนักวิชาการ (Team approach) ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาเข้าไปในหมู่บ้านเป็นทีม
- 3) การใช้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหลายหน่วย (Interagency หรือ Cooperative approach) ร่วมกันทำงานพร้อมกันหรือประสานกันในการพัฒนาการเกษตร
- 4) การใช้เจ้าหน้าที่เป็นสื่อมวลชน (Change Agent as Mass Media Approach) โดยการนำเอาสื่อมวลชนต่าง ๆ มาเป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิดของเกษตรกร

4.4.4 วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยอิงตามช่องทางหรือสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร

- 1) วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยใช้คำพูด
- 2) วิธีการส่งเสริมการเกษตรโดยใช้สิ่งพิมพ์
- 3) การส่งเสริมการเกษตรโดยใช้สื่อภาพและเสียง
- 4) การส่งเสริมการเกษตรโดยใช้สื่อกิจกรรม

4.4.5 วิธีการส่งเสริมโดยอ้างอิงชุมชนเป็นเกณฑ์ (Community Oriented)

การประสานงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นลักษณะผสมผสานกันตามความต้องการและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งเรียกว่าศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยจัดให้เป็นศูนย์ของการเรียนรู้ของเกษตรกร ตลอดจนผู้สนใจในการพัฒนาเกษตรในลักษณะครบวงจร

- 1) การส่งเสริมการเกษตรในชุมชนชนบท
- 2) การส่งเสริมการเกษตรในชุมชนเมือง

5. การผลิตลำไย

ลำไย (Longan, *Dimocarpus longan* Lour.) ภาษาจีนกลางเรียกว่า “หลงเซียน” แปลว่า ตามังกร ชาวจีนถือว่าเนื้อลำไยเป็นยาที่สำคัญชนิดหนึ่ง มีสรรพคุณบำรุงเลือด หัวใจและม้าม ช่วยชะลอความชรา ต่อด้านมะเร็ง เป็นผลไม้ที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง มีสารอาหารสำคัญเช่น วิตามิน A, B, C, โปรตีน โพแทสเซียม ธาตุเหล็ก ฟอสฟอรัส แคลเซียม มีสรรพคุณต้านอนุมูลอิสระ ประเทศไทยส่งออกลำไยเป็นอันดับหนึ่งของโลกและตลาดนำเข้าที่ใหญ่ที่สุดคือ สาธารณรัฐประชาชนจีน

5.1 ประวัติลำไย

ลำไยแต่เดิมมีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ และตามประวัติของประเทศไทย พบว่า เมื่อปี 2439 ได้มีชาวจีนผู้หนึ่งนำลำไย 5 ต้น มาถวายเจ้าดารารัศมี พระชายาของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งเจ้าดารารัศมีได้แบ่งลำไยเอาไปปลูกที่ กรุงเทพฯ 2 ต้น ส่วนอีก 3 ต้น ได้มอบให้เจ้าน้อยต้น ณ เชียงใหม่ ผู้เป็นน้องชายนำไปปลูกที่ เชียงใหม่ ที่บ้านน้ำโห้ ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ โดยที่ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อนชื้น (Tropical Zone) สภาพและภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการปลูกลำไย ทำให้มีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นอย่างมาก จนเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของประเทศ

ลำไยเป็นสินค้าที่มีคุณค่าทางอาหาร ใ้ใช้บริโภคสด และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ลำไยอบแห้งทั้งเปลือก ลำไยกระป๋อง ลำไยเนื้อสีทอง และน้ำลำไย เป็นต้น นอกจากนี้ นำไปใช้เป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหารคาวหวาน และทางการแพทย์ใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตยาสมุนไพร

5.2 พันธุ์ลำไย

ลำไยที่พบในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ลำไยป่า ลำไยพื้นเมือง (ลำไยกระดุก) ลำไยพันธุ์ดี (ลำไยกะโหลก) และลำไยเครือ (ลำไยชลบุรี) โดยลำไยพันธุ์พื้นเมืองจะเป็นลำไยที่มีผลเล็ก ออกผลดกเป็นพวงมีหลากหลายชนิดแต่เรียกรวม ๆ กันว่า ลำไยเมือง ซึ่งพบเห็นอยู่ได้ทั่วไปในภาคเหนือ ซึ่งเหลือน้อยมากเพราะไม่นิยมปลูกและไม่มีราคา ปัจจุบันลำไยที่นิยมปลูกมากที่สุดคือ ลำไยพันธุ์ดี (ลำไยกะโหลก) ได้แก่

5.2.1 พันธุ์ค้อหรืออีค้อ เป็นลำไยพันธุ์เบา คือออกดอกและเก็บผลก่อนพันธุ์อื่น ชาวสวนนิยมปลูกมากที่สุด ราคาดี เป็นพันธุ์ที่เจริญเติบโตดี โดยเฉพาะในดินอุดมสมบูรณ์ และมีน้ำพอเพียง ทนแล้งและทนน้ำได้ดีปานกลาง พันธุ์ค้อแบ่งตามสีของยอดอ่อนได้ 2 ชนิดคือ

1.1 อีค้อยอดแดง เจริญเติบโตเร็วมากเมื่อเปรียบเทียบกับอีค้อยอดเขียว ลำต้นแข็งแรงไม่หักง่าย เปลือกลำต้นสีน้ำตาลปนแดง ใบแบนสีแดงปัจจุบันค้อยอดแดงไม่ค่อยนิยมปลูก เนื่องจากออกดอกติดผลไม่ดี และเมื่อผลเริ่มสุกถ้าเก็บไม่ทันผลจะร่วงเสียหายมาก

1.2 อีค้อยอดเขียว มีลักษณะต้นคล้ายอีค้อยอดแดง แต่ใบอ่อนเป็นสีเขียว ออกดอกติดผลง่าย แต่อาจไม่สม่ำเสมอ นอกจากนี้ลำไยพันธุ์ค้อยังแบ่งตามลักษณะของก้านช่อผลได้ 2 ชนิด คือ อีค้อก้านอ่อน เปลือกผลจะบาง และอีค้อก้านแข็ง เปลือกผลจะหนาผลขนาดค่อนข้างใหญ่ ทรงผลกลมแป้น เบี้ยวยกปากข้างเดียว ผิวสีน้ำตาล มีกระหรือตาห่าง สีน้ำตาลเข้ม เนื้อค่อนข้างเหนียว สีขาวขุ่น เมล็ดขนาดใหญ่อปานกลาง รูปร่างแบนเล็กน้อย รสหวาน นิยมบริโภคสดและแปรรูป

5.2.2 พันธุ์ชมพูหรือสีชมพู เป็นลำไยพันธุ์กลาง มีลักษณะทรงพุ่มต้นสูงโปร่ง กิ่งเปราะหักง่าย การเจริญเติบโตดี ไม่ทนแล้ง เกิดดอกติดผลง่ายปานกลาง การติดผลไม่สม่ำเสมอ ช่อผล

ยาว ผลขนาดใหญ่ปานกลาง ทรงผลค่อนข้างกลม เบี้ยวเล็กน้อย ผิวสีน้ำตาลอมแดง ผิวเรียบ มีกระสีคล้ำตลอดผล เปลือกหนา แข็งและเปราะ เนื้อหนาปานกลาง นุ่มและกรอบ สีชมพูเรื่อ ๆ ยิ่งผลแก่จัดสีของเนื้อยิ่งเข้ม เนื้ออ่อน รสหวาน กลิ่นหอม เมล็ดค่อนข้างเล็ก นิยมบริโภคสด

5.2.3 พันธุ์แห้วหรืออีแห้ว เป็นลำไยพันธุ์หนัก ลำต้นไม่ค่อยแข็งแรง เปลือกลำต้นสีน้ำตาลปนแดงเขียว เป็นพันธุ์ที่เจริญเติบโตดีมาก ทนแล้งได้ดี พันธุ์แห้วแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือแห้วยอดแดงและแห้วยอดเขียว ลักษณะแตกต่างกันที่สีของใบอ่อนหรือยอด แห้วยอดแดงมีใบอ่อนเป็นสีแดง แห้วยอดเขียวมีใบอ่อนหรือยอดเป็นสีเขียว เกิดดอกและติดผลค่อนข้างยากอาจให้ผลเว้นปี ช่อดอกสั้น ขนาดผลในช่อมักไม่สม่ำเสมอ ผลขนาดใหญ่หรือปานกลาง ทรงผลกลมและเบี้ยวฐานผลนูน ผิวสีน้ำตาล มีกระสีคล้ำตลอดผล เปลือกหนา เนื้อหนาแน่น แข็งและกรอบ สีขาวนูน รสหวานแหลม กลิ่นหอม มีน้ำปานกลาง เมล็ดขนาดค่อนข้างเล็ก แห้วยอดแดงจะออกดอกง่ายกว่าแห้วยอดเขียว และมีเนื้อสีค่อนข้างนูนน้อยกว่า และมีปริมาณน้ำมากกว่าแห้วยอดเขียว นิยมบริโภคสด

5.2.4 พันธุ์เบี้ยวเขียวหรืออีเบี้ยวเขียว เป็นลำไยพันธุ์หนักเจริญเติบโตได้ดี ทนแล้งได้ดีแต่มีก่อนแอต่อโรคพุ่มไม้กวาด เกิดดอกยาก มักเว้นปี ช่อผลหลวม สีของผลเมื่อมีขนาดเล็กสีเขียว พันธุ์เบี้ยวเขียวแบ่งได้เป็น 2 ชนิด เบี้ยวเขียวก้านแข็ง (เบี้ยวเขียวป่าเส้า) และเบี้ยวเขียวก้านอ่อน (เบี้ยวเขียวป่าแดด) เบี้ยวเขียวก้านแข็งให้ผลไม่ดกแต่ขนาดผลใหญ่มาก แต่ติดผลน้อยไม่ค่อยนิยมปลูก ส่วนเบี้ยวเขียวก้านอ่อนให้ผลดกเป็นพวงใหญ่ ผลมีขนาดใหญ่ ทรงผลกลมแบนและเบี้ยวมาก เห็นได้ชัด ผิวสีเขียวอมน้ำตาล ผิวเรียบ เปลือกหนาและเหนียว เนื้อหนาแห้งกรอบอ่อนง่าย สีขาวมีน้ำน้อย รสหวานแหลม กลิ่นหอม เมล็ดค่อนข้างเล็ก นิยมบริโภคสด

5.2.5 พันธุ์ใบคำหรืออีดำหรือกะโหลกใบคำ เป็นลำไยพันธุ์กลาง ออกดอกติดผลสม่ำเสมอ เจริญเติบโตดีมาก ทนแล้งและน้ำได้ดี ข้อเสียคือ ผลโตเต็มที่เล็กกว่าพันธุ์อื่น ๆ มีผลขนาดใหญ่ปานกลางค่อนข้างกลม แบนและเบี้ยวเล็กน้อย ผิวสีน้ำตาล ผิวขรุขระ เปลือกหนาและเหนียว ทนทานต่อการขนส่ง เนื้อหนาปานกลาง สีขาวครีม รสหวาน เมล็ดขนาดเล็ก รูปร่างค่อนข้างยาวและแบน

5.2.6 พันธุ์แดงหรืออีแดงกลม เป็นลำไยพันธุ์กลาง ผลกลม เนื้อมีกลิ่นคาวคล้ายกำมะถัน ทำให้คุณภาพไม่ค่อยดี การเจริญเติบโตปานกลาง ไม่ทนแล้ง และไม่ทนน้ำขังจึงล้มง่าย มักยืนต้นตายเมื่อเกิดสภาพน้ำขัง หรือปีที่ติดผลดก พันธุ์แดงแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ แดงเปลือกหนา และแดงเปลือกบาง พันธุ์แดงเกิดดอกและติดผลง่าย ติดผลค่อนข้างคงที่ ผลขนาดใหญ่ปานกลาง ขนาดผลค่อนข้างสม่ำเสมอ ทรงผลกลม ผิวสีน้ำตาลอมแดง ผิวเรียบ เปลือกบาง เนื้อหนาปานกลาง สีขาวครีม เนื้อเหนียว มีน้ำมากจึงมักแฉะ เมล็ดรูปร่างป้อม จุกใหญ่มาก แดงเปลือกหนามีขนาดผลใหญ่กว่าเปลือกหนากว่า เนื้อหนากว่า ส่วนลักษณะอื่น ๆ คล้ายคลึงกัน

5.2.7 พันธุ์โอเลียงหรือเหลือง มีทรงพุ่มค่อนข้างกลม ออกผลดก กิ่งเปราะจึงหักง่าย เมื่อมีผลดกมาก ๆ ผลค่อนข้างกลม เนื้อสีขาวนวล เมล็ดกลม

5.2.8 พันธุ์พวงทอง เป็นพันธุ์ที่ช่อดอกขนาดใหญ่ ผลทรงค่อนข้างกลมและเป็ยวเล็กน้อย ผิวสีน้ำตาลมีกระสีน้ำตาล เนื้อหนา กรอบ สีขาวครีม รสหวาน เมล็ดขนาดปานกลางและแบน

5.2.9 พันธุ์เพชรสาครทวย จัดว่าเป็นลำไยพันธุ์ทวย คือ สามารถออกดอกมากกว่าหนึ่งครั้งต่อปี มีใบขนาดเล็ก เรียวแหลม ออกดอกและให้ผลผลิตปีละ 2 รุ่น คือ รุ่นแรกออกดอกราวเดือนธันวาคม - มกราคม และเก็บผลได้ประมาณเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน รุ่นที่สองออกดอกราวเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม เก็บเกี่ยวผลได้ในเดือนธันวาคม- มกราคม ผลกลม เปลือกบาง เนื้อมีสีขาวนํ้า

5.2.10 พันธุ์ป๋ามาตีนโค้ง มีผลสวยมาก ขนาดใหญ่ มีเขียวให้ผลดก แต่คุณภาพและรสชาติไม่ดี กลิ่นคาว ปัจจุบันพันธุ์นี้ลดลงเป็นอย่างมาก คงมีแต่สวนเก่า ๆ ซึ่งมีเพียงบางต้นเท่านั้น

5.2.11 พันธุ์ดัลบันดาล ผลขนาดใหญ่ ค่อนข้างกลม ผิวเปลือกเรียบ เนื้อหนา สีขาวใส เมล็ดเล็ก รสไม่ค่อยหวานจัด

โดยปัจจุบันลำไยที่นิยมปลูกในประเทศไทยมี 4 พันธุ์ คือ พันธุ์โอเค พันธุ์ชมพู พันธุ์แก้ว และพันธุ์เขียวเขียว แต่พันธุ์โอเคนิยมปลูกมากที่สุด ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ปลูก

5.3 การผลิตลำไยนอกฤดู

สุวรรณ หาญวิริยะพันธุ์ (2551: 4-10) กล่าวถึงการผลิตลำไยนอกฤดู ไว้ดังนี้ การผลิตลำไยนอกฤดูเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาผลผลิตกระจุกตัวและราคาตกต่ำในช่วงเดือนสิงหาคม แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนคือ การเตรียมต้น การชักนำการออกดอก การดูแลรักษาเพื่อให้ผลผลิตได้คุณภาพ การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว แต่ละขั้นตอนล้วนมีความสำคัญและเกษตรกรต้องดูแลอย่างใกล้ชิด

1. การเตรียมความพร้อมให้ต้นลำไย เป็นการจัดการเพื่อกระตุ้นให้เกิดการแตกใบและกิ่งที่สมบูรณ์สำหรับการออกดอก และได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ การดำเนินงานจะต้องปฏิบัติทันทีภายหลังจากเก็บเกี่ยว โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ตัดแต่งกิ่ง ควรตัดแต่งให้ได้เร็วที่สุดภายหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อชักนำให้เกิดการแตกกิ่งใหม่ที่สมบูรณ์ โดยตัดกิ่งหลักที่อยู่กลางทรงพุ่มออก 2 – 3 กิ่ง เพื่อให้ได้รับแสงมากขึ้น และยังช่วยชะลอความสูงของต้น จากนั้นตัดกิ่งกระโดงหรือกิ่งน้ำค้าง กิ่งที่ไม่ได้รับแสง กิ่งที่ไม่สมบูรณ์ และกิ่งที่ถูกรโรคหรือแมลงทำลาย โดยควรตัดแต่งกิ่งให้เหลืออยู่ประมาณ 60% ของทรงพุ่ม

1.2 การให้น้ำปุ๋ย ควรให้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก อัตรา 10 – 20 กิโลกรัมต่อต้น ควบคู่กับปุ๋ยเคมี ซึ่งในระยะนี้ต้นลำไยต้องการธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัสและโพแทสเซียม คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 4 :1:3 ดังนั้น สูตรปุ๋ยที่ใช้จะเน้นหนัก ธาตุไนโตรเจนและโพแทสเซียม เพื่อให้ง่ายต่อการใช้งจึงแนะนำปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 , 15-15-15 และ 0-0-60 ส่วนอัตราการใช้ ขึ้นอยู่กับขนาดทรงพุ่ม (ตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1 ปริมาณปุ๋ยเคมีที่ใส่ในแต่ละครั้งของการแตกใบอ่อน

เส้นผ่าศูนย์กลาง ทรงพุ่ม (เมตร)	สูตรปุ๋ยเคมี (กรัมต่อต้น)		
	46-0-0	15-15-15	0-0-60
4	150	100	80
5	260	180	140
6	430	290	230
7	650	450	370

1.3 การป้องกันกำจัดแมลง เพื่อรักษายอดใหม่ให้สมบูรณ์พร้อมที่จะผลิตดอกออกผล ในฤดูต่อไปควรมีการป้องกันโรคและแมลงอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงแตกใบอ่อน เนื่องจากต้นที่จะชักนำการออกดอกควรแตกใบอ่อน อย่างน้อย 2 ชุด ใบมีความสมบูรณ์เป็นมันและสีเขียวเข้ม ปลายยอดตั้งแข็ง ดังนั้นในช่วงแตกใบอ่อน ควรสำรวจการระบาดของโรคและแมลงในแปลงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันกำจัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากใบลำไยได้รับความเสียหายมาก จะทำให้ลำไยฟื้นตัวได้ช้า ทำให้มีการแตกใบอ่อนครั้งที่สองช้าไปด้วย จำเป็นต้องวางแผนการปฏิบัติดูแลรักษาลำไยในรอบปี ตั้งแต่การออกดอก การติดผล จนถึงการเก็บผลผลิต

2. การชักนำให้ลำไยออกดอกโดยใช้โพแทสเซียมคลอไรด์

โพแทสเซียมคลอไรด์ (Potassium chlorate, $KClO_3$) สามารถชักนำให้ลำไยออกดอกได้โดยไม่ต้องพึ่งความหนาวเย็น ทำให้การผลิตลำไยนอกฤดูประสบผลสำเร็จ แต่โพแทสเซียมคลอไรด์เป็นสารยุทธภัณฑ์ภายใต้การควบคุมของกระทรวงกลาโหม ตามพระราชบัญญัติควบคุมยุทธภัณฑ์ พ.ศ.2530 การมีไว้ในครอบครองต้องได้รับอนุญาตตามกฎหมาย สำหรับโพแทสเซียมคลอไรด์ที่ กรมวิชาการเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบ ต้องมีเนื้อสารไม่เกินร้อยละ 15

2.1 คุณสมบัติของโพแทสเซียมคลอไรด์

- 1) ใช้กระตุ้นให้เกิดการออกดอกและติดผล ได้ผลดี เฉพาะลำไย

2) สารบริสุทธิ์เป็นผลึกผงสีขาว ไม่มีกลิ่น น้ำหนักโมเลกุล 122.55 จุดเดือด 400 °C ความหนาแน่น 2.37 กรัม/ลูกบาศก์เซนติเมตร ความสามารถในการละลายน้ำ 7 กรัม/100 มิลลิลิตร

3) เป็นสารไม่ไวไฟ แต่ช่วยให้ไฟติด เป็นสารเติมออกซิเจน (Oxidizing agent) สามารถทำปฏิกิริยารุนแรงกับสารรับรองออกซิเจน (Reducing agent) และสารอินทรีย์ทุกชนิด รวมทั้งเกิดระเบิดเองได้เมื่ออุณหภูมิสูงกว่าจุดเดือด

4) เป็นสารที่มีความเป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิต มีค่า LD₅₀ 1,870 มิลลิกรัม/กิโลกรัม

2.2 การใช้สารโพแทสเซียมคลอเรตกับลำไย (ตารางที่ 2.2 และ 2.3)

1) เลือกสวนลำไยที่ต้นสมบูรณ์ และอยู่ในระยะใบแก่ (อายุใบ 25-40 วัน)

2) ทำความสะอาดบริเวณทรงพุ่ม โดยกำจัดวัชพืช และวัสดุคลุมดินออกจากบริเวณทรงพุ่ม หากดินแห้งเกินไปควรรดน้ำเล็กน้อยในบริเวณทรงพุ่ม ก่อนราดสาร เพื่อให้การดูดซึมสารโพแทสเซียมคลอเรตดีขึ้น แต่ถ้าหากดินชุ่มมากเกินไปต้องระบายน้ำออกและปล่อยให้ดินแห้งพอควร

3) ใช้สารโพแทสเซียมคลอเรตบริสุทธิ์ที่มีความเข้มข้นของเนื้อสารโพแทสเซียมคลอเรตไม่ต่ำกว่า 95% การใช้สารโพแทสเซียมคลอเรตเพื่อผลิตลำไยนอกฤดู ให้นำจากใส่สารไปแล้วประมาณ 7 เดือน ทั้งนี้อาจมีการผันแปรไปตามสภาพแวดล้อมภูมิอากาศในแต่ละปี

4) วิธีการให้สาร นิยมทำ 2 แบบ คือ ผสมน้ำราดและแบบหว่าน การผสมน้ำราดจะต้องละลายสารในน้ำให้หมดก่อนแล้วจึงราด ส่วนการให้แบบหว่าน ควรทำให้สารละเอียดเป็นผง การให้แบบหว่านและผสมน้ำราด ควรให้รอบ ๆ ทรงพุ่ม เป็นบริเวณวงกว้างจากปลายทรงพุ่มเข้ามาในทรงพุ่มลำไย ประมาณ 50 - 100 เซนติเมตร เพื่อให้สารกระจายทั่วทรงพุ่มและป้องกันรากเสียหาย

5) ควรรดน้ำตามเพื่อให้สารโพแทสเซียมคลอเรตถูกดูดซึมเข้าไปในระบบราก ลำไยได้ดีขึ้น หลังจากนั้นรักษาความชื้น โดยให้น้ำทุก 3-5 วัน เพื่อให้รากดูดสารเข้าสู่ต้นให้มากที่สุด หลังใส่สารประมาณ 3 - 5 สัปดาห์ลำไยจะเริ่มแทงช่อดอก

6) ช่วงเวลาที่ควรหลีกเลี่ยงการใช้สารโพแทสเซียมคลอเรต ได้แก่ ฝนตกชุก แดดใบอ่อนและในช่วงอากาศหนาวเย็นจัด

7) ควรมีการให้น้ำสม่ำเสมอ ต้องมีแหล่งน้ำเพียงพอ ตั้งแต่ออกดอกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิต เนื่องจากการผลิตลำไยนอกฤดูอาจตรงกับช่วงแล้งที่ไม่มีฝนตก

ตารางที่ 2.2 อัตราการใช้โพแทสเซียมคลอเรตกับต้นลำไยที่มีขนาดทรงพุ่มต่าง ๆ

เส้นผ่าศูนย์กลางทรงพุ่ม (เมตร)	พื้นที่ทรงพุ่ม (ตารางเมตร)	อัตราการใช้* (กรัม/ต้น)
4	12.6	100-250
5	19.6	150-400
6	28.3	250-500
7	38.5	300-750
8	50.2	400-1,000
9	63.6	500-1,250
10	78.5	600-1,500

* อัตราที่แนะนำ ใช้ 8-20 กรัมต่อตารางเมตร โดยคิดจากสาร $KClO_3$ บริสุทธิ์ 99%

ตารางที่ 2.3 การใช้โพแทสเซียมคลอเรตเพื่อผลิตลำไยนอกฤดูในรอบปี *

เดือนที่ใช้โพแทสเซียมคลอเรต	~ 7 เดือน	เดือนที่เก็บเกี่ยวผลผลิตลำไย
ต้นมกราคม		กลางสิงหาคม
ต้นกุมภาพันธ์		กลางกันยายน
ต้นมีนาคม		ต้นตุลาคม
ปลายเมษายน		ต้นพฤศจิกายน
ต้นพฤษภาคม		กลางพฤศจิกายน
ต้นมิถุนายน		กลางธันวาคม
ปลายมิถุนายน		ต้นมกราคม
ต้นกรกฎาคม		ต้นกุมภาพันธ์
ต้นสิงหาคม		กลางมีนาคม
ต้นกันยายน		กลางเมษายน
ต้นตุลาคม		กลางพฤษภาคม
ต้นพฤศจิกายน		ต้นมิถุนายน
ต้นธันวาคม		กลางกรกฎาคม

* การเก็บเกี่ยวลำไย ให้นำจากใส่สาร $KClO_3$ ไปแล้วประมาณ 7 เดือน ทั้งนี้อาจมีการผันแปรไปตามสภาพแวดล้อมในแต่ละปี

* ตลาดต่างประเทศมีความต้องการลำไยมากในช่วง เดือนธันวาคม มกราคม และ กุมภาพันธ์

3. การปฏิบัติดูแลลำไย ให้มีผลผลิตคุณภาพดี

3.1 การให้น้ำ ปริมาณน้ำที่ให้แต่ละครั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น สภาพภูมิอากาศ คุณสมบัติของดิน วิธีการให้น้ำ และระยะการเจริญเติบโตของพืช ปริมาณการให้น้ำลำไยนั้น อาจคำนวณปริมาณการใช้น้ำของลำไยแต่ละต้นต่อวัน โดยคำนวณได้จากพื้นที่ทรงพุ่มคูณกับการใช้น้ำจริงต่อวัน ซึ่งแสดงความต้องการน้ำรายวัน เช่น ต้นลำไยขนาดทรงพุ่ม 3 เมตร ในเดือนมกราคม ควรใช้น้ำ 26 ลิตรต่อวัน (ตารางที่ 2.4)

ตารางที่ 2.4 ความต้องการน้ำรายวันของลำไยทรงพุ่มขนาดต่างๆ

เดือน	ความต้องการน้ำรายวัน (ลิตร) ต่อขนาดทรงพุ่มลำไย (เมตร)					
	3	4	5	6	7	8
มกราคม	26	46	71	102	139	182
กุมภาพันธ์	36	61	96	108	188	245
มีนาคม	42	74	115	166	226	295
เมษายน	49	86	135	194	264	345
พฤษภาคม	42	74	115	166	226	295
มิถุนายน	34	61	96	138	188	245
กรกฎาคม-ตุลาคม	ไม่ต้องให้น้ำ ยกเว้นฝนทิ้งช่วงยาว					
พฤศจิกายน	26	46	71	102	139	182
ธันวาคม	23	41	64	92	125	163

3.2 การใส่ปุ๋ยเคมี การใส่ปุ๋ยเคมีควรมีการวิเคราะห์ดินก่อน เพื่อทราบธาตุอาหารที่อยู่ในดิน จะทำให้ลำไยใช้ปุ๋ยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจมีการวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารในใบลำไยร่วมด้วยเพื่อประกอบการให้ปุ๋ยในฤดูกาลผลิตปี ต่อ ๆ ไป การให้ปุ๋ยเคมีขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตต่อต้น เช่น ถ้าติดผลมากก็ใส่ปุ๋ยมาก ติดผลน้อยก็ลดปริมาณลง โดยแบ่งใส่ 2-3 ครั้งในปริมาณเท่ากัน (ตารางที่ 2.5)

ตารางที่ 2.5 ปริมาณปุ๋ยเคมีที่ใส่ต้นลำไยในระยะติดผลถึงระยะใกล้เก็บเกี่ยว

ผลผลิตลำไย ที่คาดว่าจะได้ (กิโลกรัม / ต้น)	สูตรปุ๋ยเคมี (กรัม / ต้น)		
	46 - 0 - 0	15 - 15 - 15	0 - 0 - 60
50	450	480	440
100	900	960	880
200	1,800	1,920	1,760

3.3 การป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูลำไย การป้องกันกำจัดศัตรูลำไย ควรใช้วิธีผสมผสานโดยมีการใช้สารเคมีเป็นทางเลือกสุดท้ายซึ่งเกษตรกรต้องใช้ตามความจำเป็น โดยสำรวจตรวจนับแมลง ศัตรูลำไย ก่อนการใช้สารเคมี และไม่ควรพ่นสารเคมีในช่วงดอกบานซึ่งมีการผสมเกสร การใช้สารเคมีและการปฏิบัติดูแลต้นลำไยให้มีผลผลิตคุณภาพดีในรอบปีมีข้อปฏิบัติตามคำแนะนำ กรมวิชาการเกษตร ดังตารางที่ 2.6 และ 2.7

ตารางที่ 2.6 การใช้สารป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูลำไย

แมลง และ โรคศัตรูลำไย	สารป้องกันกำจัด แมลงและ โรคศัตรูลำไย	อัตราการใช้/ ต่อน้ำ 20 ลิตร	วิธีการใช้	หยุดใช้ สารก่อน เก็บ (วัน)
1. เพลี้ยหอย, เพลี้ย แป้ง	สารปีโตรเลียมออยล์	60 ซีซี	พ่นให้โชกทุก 7 วัน ไม่ควร พ่นขณะอากาศร้อนจัด	-
	สารปีโตเลียมออยล์ผสม คลอไพริฟอส (85%WP)	30:30 ซีซี	พ่นทั่วทั้งต้น	14
	น้ำส้มควันไม้	100 ซีซี	พ่นทั่วทั้งต้นทุก 2 สัปดาห์ ในระยะผล	-
2. มวนลำไย	คาร์บาริล (85% WP)	45 กรัม	พ่นกำจัดตัวอ่อน	
3. ไรสีขา	กำมะถันผง (80% WP)	40 กรัม	พ่น 1-3 ครั้งทุก 7-14 วัน	7
	อามีทราซ (20% EC)	40 ซีซี		7
4. หนอนเจาะกิ่ง	คลอไพริฟอส (40% EC)	1-2 ซีซี	ฉีดเข้าไปในรูแล้วอัดด้วย ดินเหนียว	14

ตารางที่ 2.6 (ต่อ)

แมลง และ โรคศัตรูลำไย	สารป้องกันกำจัด แมลงและโรคศัตรูลำไย	อัตราการใช้/ ต่อน้ำ 20 ลิตร	วิธีการใช้	หยุดใช้ สารก่อน เก็บ (วัน)
5. หนอนชอนใบ	อิมิตาคลอพริด (10% SL)	8 ซีซี	พ่น 1-2 ครั้ง ห่างกัน 7 วัน	14
6. หนอนเจาะขั้วผล	คาร์บาริล (85% WP)	45 กรัม	พ่นเมื่อพบการระบาด 3-4 ครั้ง ห่างกัน 7 วัน	7
7. ฝีมี่มวนหวาน	คาร์บาริล (85% WP)	45 กรัม	ใช้สับปรดสุกตัดเป็นชิ้น จุ่มนาน 1 นาที ไปแขวน ในสวน	7
8. โรคพุ่มไม้กวาด	กำมะถันผง (80% WP)	40 กรัม	พ่นให้ทั่วทรงพุ่ม	-
9. โรคราน้ำฝน (ผลเน่าและใบไหม้)	เมทาแลกซิด (25%W)	50 กรัม	พ่นให้ทั่วทรงพุ่ม	14
10. ราก และ โคนเน่า	แมนโคเซบ (72% WP)		พ่นผิวดินบริเวณ โคนต้น ลำไย	14

ตารางที่ 2.7 การปฏิบัติดูแลลำไยให้มีผลผลิตคุณภาพดีในรอบปี

ระยะพัฒนาของลำไย	การปฏิบัติดูแลรักษา
1. ระยะออกดอก และดอกเริ่มบาน	* เริ่มให้น้ำเล็กน้อยและเพิ่มปริมาณน้ำขึ้นเรื่อยๆ จนดินเปียกชื้น 20-30 ซม. หากพบ หนอนเจาะก้านดอก พ่นด้วย คลอไพริฟอส (40% EC) อัตรา 30 ซีซี/น้ำ 20 ลิตร มวน ลำไย พ่นด้วยคาร์บาริล (85% WP) อัตรา 40 กรัม/น้ำ 20 ลิตร โดยพ่นก่อนดอกบาน
2. ระยะดอกบาน	* ให้น้ำสม่ำเสมอ ดินเปียกชื้น 20-30 ซม. * หากอากาศแล้งอาจพ่นปุ๋ยละลายน้ำ ฟอสฟอรัส (10% SL) อัตรา 8 ซีซี/น้ำ 20 ลิตร พ่น 1-2 ครั้ง ห่างกัน 7 วัน
3. ระยะติดผลขนาดเล็ก	* ให้น้ำสม่ำเสมอ ควรใส่ปุ๋ยเคมี เช่น สูตร 15-15-15 หรือ 46-0-0 ปริมาณ 1-2 กก./ต้น ป้องกันแมลงศัตรูลำไย เช่นหนอนเจาะขั้วผล หนอนม้วนใบ มวนลำไย หากพบ พ่นด้วยคาร์บาริล (85% WP) อัตรา 40 กรัม/น้ำ 20 ลิตร * หากผลลำไยติดมากเกินไป 80 ผลต่อช่อ ควรปลิดผลปลายช่อ หรือตัดปลายช่อลำไยออกบางส่วน
4. ระยะผลเจริญเติบโต	* ให้น้ำสม่ำเสมอ * ควรกำจัดช่วยพวงไม่ให้กิ่งที่ติดผลดกมากฉีกหัก * หากพบเพลี้ยหอย หรือ เพลี้ยแป้ง พ่นน้ำมันปิโตรเลียมสเปรย์ออยล์อัตรา 60 ซีซี/น้ำ 20 ลิตร ในช่วงเช้าหรือเย็นพ่น 2 ครั้ง ห่างกัน 7 วัน
5. ระยะผลโตเต็มที่ก่อนเก็บผลผลิต	* ให้น้ำสม่ำเสมอ * ฝ้าระวังและป้องกันกำจัดแมลงศัตรูลำไย เช่น ฝีมี่มวนหวาน ไข่หอยพิฆาต หากพบล้างควา ควรใช้ตาข่ายไนล่อนกันเพื่อดักจับ * ก่อนเก็บเกี่ยว 30-45 วัน ควรใส่ปุ๋ย สูตร 0-0-60 หรือ 13-13-21 ปริมาณ 1 กก./ต้น
6. ระยะเก็บผลผลิต	* ห้ามใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชก่อนเก็บลำไย 30 วัน * งดให้น้ำก่อนเก็บเกี่ยว 7-10 วัน
7. ระยะหลังเก็บผลผลิต	* ตัดแต่งกิ่งให้ทรงพุ่มโปร่ง ลดการทำลายและสะสมโรค แมลงศัตรูลำไย และ ช่วยให้ต้นลำไยสมบูรณ์ในฤดูถัดไป * ใส่ปุ๋ยเพื่อบำรุงดินหลังเก็บเกี่ยว ปุ๋ยอินทรีย์ปริมาณ 10-20 กก./ต้น ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ผสมกับสูตร 46-0-0 อัตรา 1: 1 ปริมาณ 1-2 กก./ต้น
8. ระยะแตกใบอ่อน	* ให้น้ำสม่ำเสมอ * ป้องกันกำจัดแมลงศัตรูลำไย เช่น หนอนเจาะกิ่งให้ตัดกิ่งเผาทำลาย หรือใช้คลอไพริฟอส (40% EC) 1-2 ซีซี ต่อรู ฉีดเข้าไปในรูหนอนแล้วอุดด้วยดินเหนียว
9. ระยะใบแก่	* งดให้น้ำ ควรพ่นปุ๋ยสูตร 0-52-34 อัตรา 100-150 กรัม/น้ำ 20 ลิตร 2 ครั้ง ห่างกัน 7-10 วัน ถ้าต้นไม่สมบูรณ์ ควรพ่นปุ๋ยสูตร 10-52-17 อัตรา 30-40 กรัม/น้ำ 20 ลิตร

4. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

4.1 วิธีการเก็บเกี่ยว การเก็บเกี่ยวควรทำด้วยความระมัดระวัง โดยใช้กรรไกรคมและสะอาด ตัดข้อผลจากต้น ควรตัดให้มีใบแรกติดข้อผลไปด้วย หลังจากนั้นรวบรวมข้อผลลำไยใส่ตะกร้าพลาสติก หรือเข่งไม้ไผ่ที่กรุภายในด้วยกระดาษหรือกระสอบปุยที่สะอาด หรือมีฟองน้ำรองก้นตะกร้าหรือเข่ง เพื่อป้องกันไม่ให้ผลกระแทกชำ จากนั้นขนย้ายไปยังโรงเรือนหรือที่ร่มภายในสวน เตรียมบรรจุตะกร้าเพื่อจำหน่าย

4.2 การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การบรรจุลำไยสดเพื่อการส่งออก ใช้ตะกร้าพลาสติกขนาดบรรจุ 10-11 กิโลกรัมต่อตะกร้า ดังนั้น ต้องคัดแยกข้อผลที่เสียหายจากการเก็บเกี่ยว หรือมีตำหนิจากโรคและแมลงออกก่อน จากนั้นคัดแต่งข้อผล ให้ก้านช่อยาวประมาณ 15 เซนติเมตร และตัดผล ที่มีขนาดเล็กหรือใหญ่เกินกว่าขนาดผลเฉลี่ยในช่อนั้นออก เพื่อให้ผลในช่อมีความสม่ำเสมอ โดยยอมให้มีผลที่มีขนาดเล็กในช่อปนได้ไม่เกิน 20% ของจำนวนผลในช่อ โดยเรียงข้อผลใส่ตะกร้าพลาสติก ที่มีแผ่นฟองน้ำบุอยู่ หลังจากนั้นรวบรวมส่งผู้ประกอบการเพื่อรมซัลเฟอร์ไดออกไซด์ตามที่ประเทศคู่ค้ากำหนดมาตรฐานไว้

6. สถานการณ์ลำไย

6.1 การผลิตลำไยของโลก

ปัจจุบันแหล่งผลิตลำไยที่สำคัญอยู่ในแถบทวีปเอเชียตอนใต้ (ไทย จีน เวียดนามและไต้หวัน) มีปลูกบ้างในบางรัฐของออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา ผลผลิตโดยรวมมีประมาณ 1.4 ล้านตันต่อปี เป็นผลผลิตของสาธารณรัฐประชาชนจีนมากที่สุด คือ ประมาณ 600,000 ตัน (40%) รองลงมาได้แก่ ไทย 500,000 ตัน (35%) เวียดนาม 200,000 ตัน (15%) และไต้หวัน 100,000 ตัน (8%) ผลผลิตออกสู่ตลาดมากในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ประมาณเดือนกรกฎาคม – กันยายน โดยผลผลิตลำไยสดในฤดูของไทยจะเก็บเกี่ยวก่อนจีนประมาณหนึ่งเดือน

6.2 สถานการณ์การผลิตลำไยของสาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นแหล่งผลิตลำไย และตลาดบริโภคลำไยมากที่สุดของโลก และยังเป็นตลาดรองรับลำไยให้แก่ประเทศส่งออกลำไยทั่วโลก

1) พื้นที่เพาะปลูกและผลผลิต

ในช่วงปี 2544-2547 การผลิตลำไยของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเล็กน้อย แต่ผลผลิตเพิ่มขึ้นมาก โดยในปี 2544 มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 4.20 ล้านไร่ และผลผลิต 620,690 ตัน ในปี 2547 เพิ่มขึ้นเป็น 4.28 ล้านไร่ และผลผลิต 1,065,390 ตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ

1.86 และ 71.65 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าการผลิตลำไยของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีพื้นที่ลำไยค่อนข้างจำกัด แต่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิตที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น โดยในปี 2547 แหล่งผลิตที่มากที่สุดคือเขตการปกครองตนเองกวางสี มีพื้นที่ปลูก 2.23 ล้านไร่ หรือร้อยละ 52.10 ของพื้นที่ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ มณฑลกวางตุ้ง 1.39 ล้านไร่ หรือร้อยละ 32.48 ของพื้นที่ทั้งหมด มณฑลฟูเจี้ยน 0.55 ล้านไร่ หรือร้อยละ 12.85 ของพื้นที่ทั้งหมด และมณฑลกวางตุ้งมีผลผลิตมากที่สุดจำนวน 430,300 ตัน หรือร้อยละ 40.39 ของผลผลิตทั้งหมด รองลงมาได้แก่ มณฑลกวางสี 384,040 ตัน หรือร้อยละ 36.05 ของผลผลิตทั้งหมด มณฑลฟูเจี้ยน 233,740 ตัน หรือร้อยละ 21.94 ของผลผลิตทั้งหมด และมณฑลไห่หนาน และอื่น ๆ รวมกัน จำนวน 17,310 ตัน หรือร้อยละ 1.62 ของผลผลิตทั้งหมด เนื่องจากมณฑลกวางสี มีการขยายพื้นที่ปลูกใหม่เพิ่มขึ้นมาก และยังไม่ได้ผลผลิต

2) ชนิดพันธุ์และช่วงเวลาเก็บเกี่ยวลำไย

สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นแหล่งต้นกำเนิดของลำไยและมีสายพันธุ์ลำไยมากที่สุดในโลกกว่า 400 สายพันธุ์ ซึ่งช่วงเก็บเกี่ยวลำไยขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ลำไย โดยสายพันธุ์ที่ให้ผลผลิตเร็วหรือก่อนฤดูกาลประมาณร้อยละ 14 ให้ผลผลิตกลางฤดูกาลประมาณร้อยละ 68 และสายพันธุ์หนักหรือล่าฤดูร้อยละ 18 อย่างไรก็ตามพันธุ์ที่มีคุณภาพดีที่สุดในขณะนี้ 2 พันธุ์คือ จูเหลียง (Chuliang) และ สีอเสี่ย (Shixia) โดยเฉพาะพันธุ์จูเหลียงที่นิยมปลูกกันมาก เนื่องจากเป็นพันธุ์ลำไยที่มีคุณภาพดี และมีชื่อเสียงของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งแหล่งกำเนิดพันธุ์อยู่ที่เมืองเกาโจว (Gaozhhou) มณฑลกวางสี

ช่วงการเก็บเกี่ยวลำไยโดยทั่วไปในแต่ละปีจะเก็บเกี่ยวลำไยออกสู่ตลาดในช่วงระยะเวลาตั้งแต่กลางเดือนกรกฎาคมจนถึงกันยายน ซึ่งตรงกับลำไยในฤดูกาลของไทยเก็บเกี่ยวออกตลาดในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม ยกเว้นลำไยที่ผลิตจากมณฑลไห่หนานจะออกสู่ตลาดเร็วกว่าแหล่งเพาะปลูกอื่น ๆ ประมาณเดือนเมษายนถึงกรกฎาคม แต่พื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตของมณฑลไห่หนานมีจำนวนไม่มากนัก

6.3 สถานการณ์การผลิตลำไยของประเทศไทย

การผลิตลำไยในช่วง 10 ปีระหว่างปี 2535-2544 พื้นที่ปลูกและผลผลิตได้มีการขยายเพิ่มอย่างมาก จากปี 2535 พื้นที่ปลูกจำนวน 202,896 ไร่ และผลผลิต 145,048 ตัน เพิ่มขึ้นในปี 2544 เป็นพื้นที่ปลูก 656,870 ไร่ และผลผลิต 186,803 ตัน หรืออัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 14.33 และ 3.66 ต่อปีตามลำดับ และในช่วงปี 2545-2549 ยังมีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นอีกจากในปี 2545 พื้นที่ปลูก 730,571 ไร่ และผลผลิต 429,518 ตัน เพิ่มขึ้นในปี 2549 เป็นพื้นที่ปลูก 1,008,070 ไร่ และผลผลิต 471,892 ตันหรืออัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 7.86 และ 8.71 ต่อปีตามลำดับ ในขณะที่ผลผลิตต่อไร่กลับมีแนวโน้มลดลงตลอด โดยในช่วงปี 2535-2544 ผลผลิตต่อไร่ลดลงอย่างมากจากปี 2535 มีผลผลิตต่อไร่ 1,068 กิโลกรัม ลดลงในปี 2544 เป็นผลผลิตต่อไร่ 386 กิโลกรัม หรืออัตราลดลงเฉลี่ยร้อยละ 9.50

ต่อปี และในช่วงปี 2545-2549 ผลผลิตต่อไร่ยังมีแนวโน้มลดลงอีกจากปี 2545 ผลผลิตต่อไร่ 761 กิโลกรัม ลดลงในปี 2549 เป็นผลผลิตต่อไร่ 542 กิโลกรัม หรืออัตราการลดลงเฉลี่ยร้อยละ 2.08 ต่อปี ซึ่งจะเห็นได้ว่าการผลิตลำไยของไทยยังเป็นการขยายพื้นที่ปลูกมากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และยังมีการใช้พื้นที่ปลูกไม่เหมาะสม นอกจากนี้มีพื้นที่เพาะปลูกลำไยที่มีอายุมากกว่า 20 ปี ประมาณ 120,000 ไร่ ซึ่งเริ่มให้ผลผลิตลดลง

ในปี พ.ศ. 2555 พื้นที่ปลูกลำไยทั้งประเทศประมาณ 1,064,762 ไร่ และแหล่งปลูกลำไยส่วนใหญ่อยู่ใน 8 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงราย พะเยา ลำปาง ลำพูน ตาก แพร่ น่าน และเชียงใหม่ เนื้อที่ขึ้นต้นประมาณ 885,585 ไร่ เนื้อที่ให้ผล ประมาณ 869,227 ไร่ คาดว่าจะมีปริมาณผลผลิตประมาณ 625,049 ตัน ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 719 กิโลกรัม ดังตารางที่ 2.8

ตารางที่ 2.8 พื้นที่และประมาณการผลิตลำไย ปี 2555

รวมทั้งประเทศ/ภาค/ จังหวัด	เนื้อที่ขึ้นต้น (ไร่) ปี 2555	เนื้อที่ให้ผล(ไร่) ปี 2555	ผลผลิต (ตัน) ปี 2555	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)ปี 2555
รวมทั้งประเทศ	1,064,762	1,013,329	853,538	842
ภาคเหนือ	885,585	869,227	625,049	719
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	46,004	45,561	22,806	501
ภาคกลาง	133,173	98,541	205,683	2,087
เชียงราย*	121,258	120,337	61,196	509
พะเยา*	58,391	56,211	29,346	522
ลำปาง*	25,784	25,784	6,626	257
ลำพูน*	270,573	269,115	205,436	763
เชียงใหม่*	315,458	308,074	274,385	891
แม่ฮ่องสอน	2,889	2,707	1,681	621
ตาก*	20,615	19,116	13,458	704
กำแพงเพชร	9,352	9,218	3,973	431
สุโขทัย	6,047	5,953	2,584	434
แพร่*	5,693	5,481	2,947	538
น่าน*	33,697	31,443	16,759	533
อุดรดิตถ์	8,097	8,097	3,166	391
พิษณุโลก	7,731	7,691	3,492	454

ตารางที่ 2.8 (ต่อ)

รวมทั้งประเทศ/ภาค/ จังหวัด	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่) ปี 2555	เนื้อที่ให้ผล(ไร่) ปี 2555	ผลผลิต (ตัน) ปี 2555	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)ปี 2555
เลย	23,396	23,396	12,798	547
หนองบัวลำภู	4,295	4,109	1,853	451
อุดรธานี	5,368	5,134	1,915	373
หนองคาย	2,528	2,528	1,302	515
บึงกาฬ	1,517	1,517	772	509
ยโสธร	552	552	171	310
อุบลราชธานี	1,578	1,578	915	580
ศรีสะเกษ	1,975	1,975	725	367
ชัยภูมิ	2,754	2,731	994	364
นครราชสีมา	2,041	2,041	1,361	667
สุพรรณบุรี	898	898	500	557
สระแก้ว	1,689	1,409	857	608
จันทบุรี	127,849	94,240	203,370	2,158
ตราด	1,237	1,024	503	491
สมุทรสาคร	1,174	653	295	451
นครปฐม	326	317	158	498

หมายเหตุ : *ข้อมูลเอกภาพจากคณะทำงานสำรวจข้อมูลไม้ผลเศรษฐกิจภาคเหนือ ณ 10 ก.ค. 2555
ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร(2555) “ข้อมูลการผลิตไม้ผลเศรษฐกิจ” ค้นคืนเมื่อ 4 ม.ค 2556
จากhttp://www.oae.go.th/fruit/index.php?option=com_content&view=article&id=180

จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ปลูกลำไย ยืนต้น ประมาณ 315,458 ไร่ ปี 2556 คาดว่าจะมีผลผลิต ประมาณ 277,100 ตัน โดยผลผลิตเฉลี่ย 899 กก.ต่อไร่ แหล่งปลูกลำไย ที่สำคัญได้แก่ อำเภอจอมทอง พื้นที่ปลูกทั้งหมด 57,420 ไร่ อำเภอพร้าว พื้นที่ปลูกทั้งหมด 17,207 ไร่ สันป่าตอง พื้นที่ปลูกทั้งหมด 27,291 ไร่ อำเภอสารภี พื้นที่ปลูกทั้งหมด 21,274 ไร่ อำเภอดอยหล่อ พื้นที่ปลูกทั้งหมด 20,635 ไร่ อำเภอฮอด พื้นที่ปลูกทั้งหมด 19,635 ไร่

พันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่ปลูก ได้แก่ พันธุ์อีตอ ร้อยละ 92 เนื้อที่ 290,221 ไร่ พันธุ์ชมพู ร้อยละ 2.5 เนื้อที่ 7,887 ไร่ พันธุ์แก้ว ร้อยละ 2 เนื้อที่ 6,309 ไร่ พันธุ์เขียวเขียว ร้อยละ 1.5 เนื้อที่ 4,732 ไร่ พันธุ์อื่น ๆ ร้อยละ 2 เนื้อที่ 6,309 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ,2555)

6.4 ระบบการผลิตลำไยของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ลำไยเป็นไม้ผลยืนต้นที่มีอายุการให้ผลผลิตที่ยาวนาน ดังนั้นการสร้างสวนลำไยจึงควรมีการวางแผนที่ดี โดยคำนึงถึงต้นทุนการผลิตความสะดวกต่อการปฏิบัติงานและคุ้มค่าต่อการลงทุน โดยเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่มีการผลิตลำไย 2 แบบ คือ ผลิตในฤดูกลาง และผลิตนอกฤดู ในอัตราส่วน 85 : 15 (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ , 2555)

6.5 การส่งออกลำไยและผลิตภัณฑ์ลำไย

ตลาดลำไยของไทยมีหลายประเทศ โดยแถบเอเชียมีสาธารณรัฐประชาชนจีนฮ่องกง อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และแถบยุโรป มีฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ รองรับผลผลิตลำไยสด ส่วนลำไยอบแห้งนั้นตลาดใหญ่ คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน สิงคโปร์ และแคนาดา ผลผลิตลำไยส่งออกทั้งหมด มีสัดส่วนโดยประมาณ เป็นลำไยอบแห้ง 70% ลำไยสด 27.5% ลำไยกระป๋อง 2% และลำไยแช่แข็ง 0.5% ตลาดหลักที่รองรับผลผลิตส่วนใหญ่ คือ สาธารณรัฐประชาชนจีน (รวมฮ่องกง)

กมล เกษมสุข (2554, สัมภาษณ์) กล่าวว่า ปัจจุบันพื้นที่ปลูกลำไยมีมากกว่า 1 ล้านไร่ ส่วนใหญ่การส่งออกของลำไยจะอยู่ในรูปลำไยสดซึ่งมีตลาดส่งออกหลัก คือ จีน อินโดนีเซีย ฮ่องกง สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย แคนาดา เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษ และภายหลังที่ประเทศไทยได้จัดทำข้อตกลงเปิดเขตการค้าเสรี หรือเอฟทีเอกับหลายประเทศ เป็นผลให้ลำไยได้กลายเป็นสินค้าเกษตรที่มีแนวโน้มสดใส ซึ่งคาดว่าจะสามารถผลักดันส่งออกได้เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งการเปิดตลาดใหม่ที่น่าสนใจซึ่งผู้บริโภคมีกำลังซื้อสูง ได้แก่ สหรัฐอเมริกา กลุ่มตะวันออกกลาง และสหภาพยุโรป เป็นต้น

ตารางที่ 2.9 สถิติการส่งออกลำไย(รวม) : ปริมาณและมูลค่าการส่งออก ปี 2550 – 2555

ปริมาณ : กก.

มูลค่า : บาท

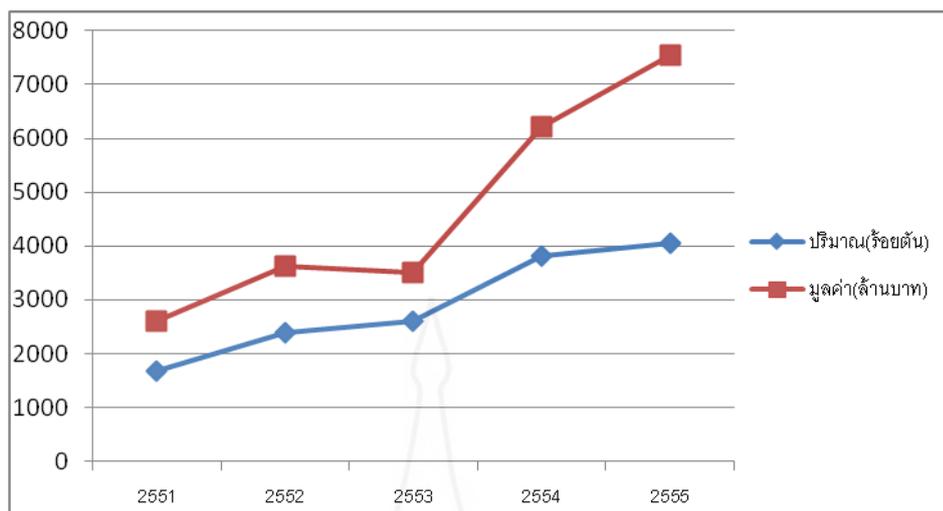
ปี	ปริมาณ	มูลค่า
Year	Quantity	Value
2550	286,627,271	4,945,880,112.0
2551	286,328,752	5,051,018,120.0
2552	409,952,601	6,824,203,086.0
2553	303,477,631	6,148,968,548.0
2554	556,627,851	15,023,851,190.0
2555	526,888,023	18,284,632,432.0

หมายเหตุ : ปี 2555 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกเป็นข้อมูลที่ตัดยอดเดือนพฤศจิกายน ไม่รวมเดือน ธันวาคม 2555

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร “ระบบแสดงข้อมูลด้านสถิติ” ค้นคืนเมื่อ 3 ธันวาคม 2555 จาก <http://www.oae.go.th/main.php?filename=index>

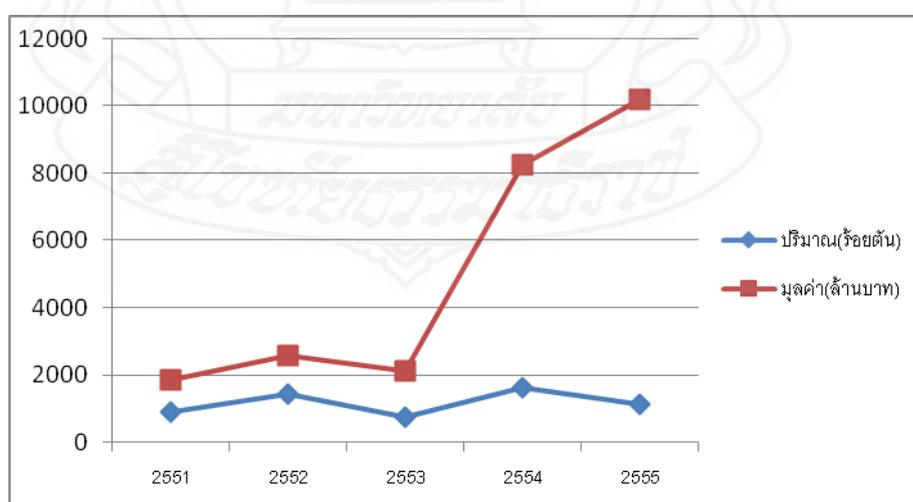
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2550) กล่าวถึง การส่งออกลำไยว่า การส่งออกลำไยมี 4 รูปแบบคือ ลำไยสด ลำไยอบแห้ง ลำไยกระป๋อง และลำไยแช่แข็ง โดยมีประเทศคู่แข่งที่สำคัญ คือ เวียดนาม และจีน โดยมีสถานการณ์ของการส่งออกลำไยและผลิตภัณฑ์ลำไยประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ลำไยสด ปริมาณและมูลค่าการส่งออกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยในปี 2551 ประเทศไทยได้ส่งออกลำไยสดได้ปริมาณ 168,286 ตัน คิดเป็นมูลค่า 2,613 ล้านบาท(ภาพที่ 1) ต่อมาในปี 2552 ปริมาณการส่งออกลำไยสดได้ลดลงเพียงเล็กน้อย แต่มูลค่าการส่งออกได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ปัจจุบันปี 2555 ประเทศไทยได้ส่งออกลำไยสดเพิ่มเป็น 404,692 ตัน มีมูลค่า 7,556 ล้านบาท (ไม่รวมเดือนธันวาคม 2555) โดยประเทศคู่ค้าลำไยสดที่สำคัญของไทย ได้แก่ จีน อินโดนีเซีย ฮองกง และเวียดนาม

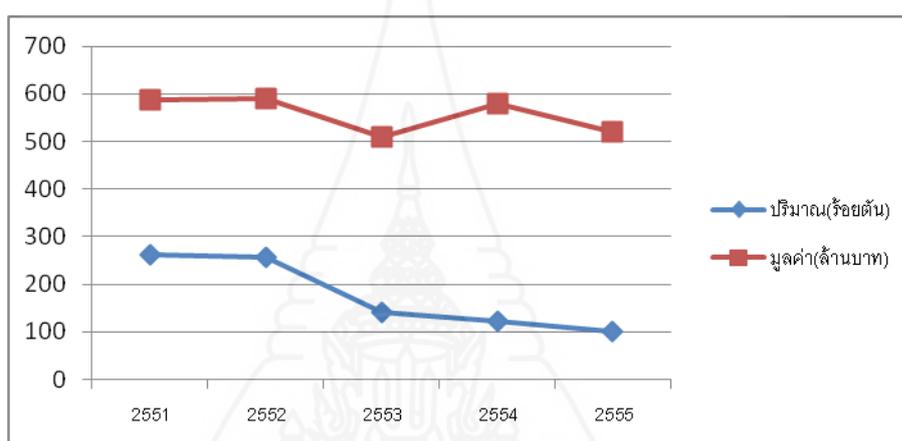
ภาพที่ 2.1 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยสดของประเทศไทย ปี 2551- 2555

2. ลำไยอบแห้ง ปริมาณการส่งออกมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไม่มากเท่าใด ส่วนมูลค่ามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยในปี 2551 ประเทศไทยส่งออกลำไยอบแห้งจำนวน 91,500 ตัน เป็นมูลค่า 1,832 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นในปี 2552 เป็นจำนวน 144,100 ตัน เป็นมูลค่า 2,589 ล้านบาท ในปี 2553 มีการส่งออกลำไยอบแห้งลดลง เหลือเพียง 72,700 ตัน เป็นมูลค่า 2,109 ล้านบาท (ภาพที่ 2) โดยปัจจุบันในปี 2555 ประเทศไทยส่งออกลำไยอบแห้งได้ 112,100 ตัน คิดเป็นมูลค่า 10,203 ล้านบาท (ไม่รวมเดือนธันวาคม 2555) โดยประเทศคู่ค้าลำไยอบแห้งที่สำคัญของไทย ได้แก่ จีน เวียดนาม เมียนมาร์ และสิงคโปร์

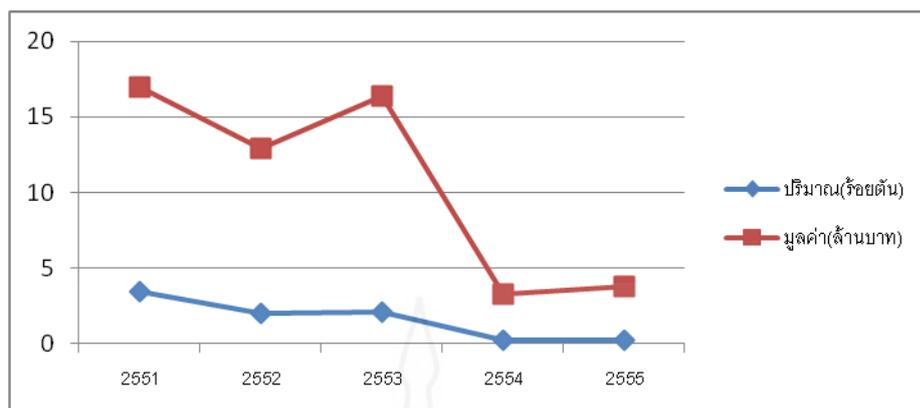
ภาพที่ 2.2 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยอบแห้งของประเทศไทย ปี 2551-2555

3. ลำไยกระป๋อง ปริมาณการส่งออกมีแนวโน้มลดลง ส่วนมูลค่าการส่งออกมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไม่มากเท่าใด ภาพที่ 3 แสดงว่าจากในปี 2551 ประเทศไทยส่งออกลำไยกระป๋องได้ปริมาณ 26,100 ตัน คิดเป็นมูลค่า 588.2 ล้านบาท ต่อมาในปี 2552 ประเทศไทยได้ส่งออกลำไยกระป๋องได้ในปริมาณ 25,700 ตัน คิดเป็นมูลค่า 588.8 ล้านบาท และปริมาณการส่งออกลดลงตามลำดับ โดยในปัจจุบันปี 2555 ประเทศไทยส่งออกลำไยกระป๋อง 10,000 ตัน คิดเป็นมูลค่า 521 ล้านบาท โดยประเทศคู่ค้าลำไยกระป๋องที่สำคัญของไทย ได้แก่ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และสหรัฐอเมริกา

ภาพที่ 2.3 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยกระป๋องของประเทศไทย ปี 2551-2555

4. ลำไยแช่แข็ง ในปี 2551 ประเทศไทยได้ส่งออกลำไยแช่แข็งได้ปริมาณ 346 ตัน คิดเป็นมูลค่า 17 ล้านบาท (ภาพที่ 4) ต่อมาในปี 2552 และในปี 2553 ประเทศไทยได้ส่งออกลำไยแช่แข็งได้ลดลงเป็น 204 และ 211 ตัน คิดเป็นมูลค่า 12.9 และ 16.4 ล้านบาท ตามลำดับ โดยประเทศคู่ค้าลำไยแช่แข็งที่สำคัญของไทย ได้แก่ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และฮ่องกง

ภาพที่ 2.4 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกลำไยแช่แข็งของประเทศไทย ปี 2551-2555

7. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพ็ญศรี เจริญวานิชและคณะ (2544: 90) ได้ทำการศึกษาเบื้องต้นสำหรับการกำหนดพันธุ์และตลาดลำไยส่งออก พบว่า พันธุ์ลำไยที่เหมาะสมกับการส่งออกมากที่สุดคือ พันธุ์อีดอ เนื่องจากมีจุดเด่นหลายประการ คือ ลำไยคุณภาพดี เป็นที่รู้จักและคุ้นเคยในตลาดส่งออกเดิมอยู่แล้ว มีสัดส่วนในการส่งออก ร้อยละ 90 และเป็นพันธุ์ที่มีการปลูกและมีผลผลิตมากที่สุดในประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน จึงมีความพร้อมด้านผลผลิตที่เพียงพอต่อการบริโภคและการแปรรูปเพื่อการส่งออก ส่วนการดำเนินงานด้านการตลาดโดยได้กำหนดให้แยกเป็นตลาดบริโภคลำไยสด และตลาดบริโภคลำไยแปรรูป พบว่าตลาดบริโภคลำไยสด ตลาดที่มีศักยภาพสูง คือ จีน ฮองกง มาเลเซีย สิงคโปร์ แคนาดา อินโดนีเซีย ตลาดบริโภคลำไยแปรรูป (ลำไยแห้ง ลำไยกระป๋อง และลำไยแช่แข็ง) ตลาดที่มีศักยภาพสูง คือ จีน ฮองกง มาเลเซีย สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส แคนาดา เวียดนาม หากกำหนดตลาดที่มีศักยภาพโดยแยกเป็นตลาดเก่าและตลาดใหม่ พบว่า ตลาดเก่าที่มีศักยภาพ คือ จีน ฮองกง สิงคโปร์ และมาเลเซีย ตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ คือ แคนาดา สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย และ อินโดนีเซีย

นุจรินทร์ จังชัน (2548 : 85-86) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตลำไยของเกษตรกรในพื้นที่โครงการปรับปรุงระบบชลประทานแม่ลาว ปี พ.ศ. 2547 พบว่าเกษตรกรมีแนวทางการปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตลำไยในระดับปานกลาง โดยเรื่องที่มีแนวทางการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การป้องกันกำจัดวัชพืชลำไย รองลงมาเรื่อง การใส่ปุ๋ยลำไย การขยายพันธุ์ลำไย และน้อยที่สุดเรื่อง การใช้ไฟแชลเคมีคลอเรตกับลำไย และพบว่าเกษตรกรมีความรู้ในระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตลำไยในระดับปานกลาง แต่ความรู้ในเรื่อง การป้องกันกำจัด

วิชาชีพและการใส่ปุ๋ยลำไย เกษตรกรกลับมีการปฏิบัติตามเทคโนโลยีการผลิตลำไยในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าเกษตรกรมีความรู้ในทางทฤษฎีในระดับหนึ่งแต่ในภาคการปฏิบัติเกษตรกรใช้ประสบการณ์ในการผลิตมากกว่าการใช้ความรู้ในทางทฤษฎีเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

พาวิน มะโนชัยและคณะ (2550: 29) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบของการตัดแต่งกิ่งและควบคุมทรงพุ่มให้ได้ลำไยต้นเดียวเพื่อลดต้นทุนการผลิต พบว่า รูปทรงของการตัดแต่งมีผลต่อการแตกใบและปริมาณผลผลิตและขนาดผล ทรงที่ให้ผลผลิตดีได้แก่ ทรงสี่เหลี่ยมและทรงเปิดกลางพุ่ม รองลงมาคือ ทรงครึ่งวงกลม ส่วนทรงแบน หรือทรงฝ่าซีหงายให้ผลผลิตต่ำสุด แต่ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพจึงทำให้จำหน่ายได้ในราคาสูง สำหรับผลตอบแทนพบว่าทรงสี่เหลี่ยมให้ผลตอบแทนสูงสุด เนื่องจากผลผลิตต่อต้นสูงและผลผลิตที่ได้มีคุณภาพ และยังพบว่า การตัดแต่งกิ่งลำไย 4 ระดับ คือ ไม่ตัดแต่ง (Control) ตัดแต่งกิ่งออก 15, 30 และ 45% ของความสูง พบว่าการตัดแต่งกิ่งมีผลกระตุ้นการแตกใบอ่อนและการแตกกิ่งกระโดง โดยการตัดแต่งกิ่งออก 30 % ให้ปริมาณกิ่งกระโดงสูงสุด ส่วนการลดความสูงลง 15 – 30 % ไม่มีผลกระทบต่อผลผลิต ส่วนคุณภาพของผลผลิตพบว่าการลดความสูงลง 30 และ 45 % ให้คุณภาพผลผลิตดีกว่าต้นที่ไม่ลดความสูง ดังนั้นระดับที่เหมาะสมของการลดความสูงไม่ควรเกิน 30 %

สวัสดี กะรัตน์ (2546: 74) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยของเกษตรกรกลุ่มปรับปรุงคุณภาพลำไย อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีทัศนคติในระดับที่เห็นด้วยอย่างยิ่งต่อเทคโนโลยีการผลิตลำไย ซึ่งประเด็นที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีส่วนใหญ่ที่ใช้ในการผลิตลำไย ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ผลของการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจน การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยทำให้เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น การใช้เทคโนโลยีส่วนใหญ่ที่ใช้ในการผลิตลำไยช่วยให้เกษตรกรได้ผลผลิตลำไยสูงขึ้น การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยทำให้ผลผลิตลำไยมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานความต้องการของตลาด ความสำเร็จในการทำสวนลำไยของเกษตรกรเป็นผลเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยที่ถูกต้องและเหมาะสม เทคโนโลยีการผลิตลำไยเป็นเทคโนโลยีที่สามารถนำมาปฏิบัติในสวนของท่านได้ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตลำไย สามารถหาได้ง่าย วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการผลิตลำไย สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่น เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตลำไยมีราคาไม่แพงจนเกินไป เทคโนโลยีการผลิตลำไยส่วนใหญ่ไม่ต้องใช้แรงงานคนมากและเทคโนโลยีการผลิตลำไยที่ได้รับมีความสอดคล้องกับการผลิตลำไยที่ท่านปฏิบัติอยู่ก่อนแล้ว

อาทร วงศ์สง่า (2547: 62-65) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการผลิตและการตลาดลำไยเกษตรกรในจังหวัดลำพูน ปี 2546 พบว่า เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีควบคู่กับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ โดยมีการ

ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ใช้หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต สูตร 20-10-10 ใช้ในช่วงผลอ่อนเล็ก สูตร 8-24-24 ใช้ใส่ก่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิต สูตร 13-13-21 ใส่ก่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยเกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยเคมีทั้งหมดเฉลี่ย 121.70 กิโลกรัม วิธีการใส่ปุ๋ยเคมีโดยการหว่าน มีการใช้ราวดั๊ฟ เพื่อป้องกันกำจัดวัชพืช ใช้สารไซเปอร์เมทริน 25 ในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูลำไย ส่วนในเรื่องการตัดแต่งกิ่งลำไย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการตัดแต่งกิ่งลำไยหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรทราบข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการผลิตลำไยจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ด้านการตลาด พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีการจำหน่ายผลผลิตลำไยโดยเก็บผลผลิตขายเอง จำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าผู้ส่งออก จำหน่ายลำไย ณ จุดรับซื้อในตัวจังหวัด ลักษณะลำไยที่จำหน่ายคือ ลำไยสดไม่ร่วง มีการคัดเกรดบรรจุกล่อง ตามเกรด คือ AA, A, B และ C เกษตรกรผู้ปลูกลำไย ส่วนใหญ่ประสบปัญหาการผลิตลำไยในเรื่องผลผลิตคุณภาพต่ำ ไม่ได้มาตรฐาน รองลงมาคือ ขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการผลิต และประสบปัญหาการตลาดลำไยในเรื่องราคาผลผลิตต่ำ รองลงมาคือ ไม่มีอำนาจต่อรองราคากับผู้ซื้อ นอกจากนี้ เกษตรกรผู้ปลูกลำไยส่วนใหญ่ได้เสนอว่า ควรหาตลาดลำไยสดและลำไยอบแห้งให้กับเกษตรกร รองลงมาคือ ควรมีการประกันราคาผลผลิตลำไยสด และลำไยอบแห้งให้แก่เกษตรกรโดยตรง

ดังนั้น การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย สามารถสรุปได้ว่ามีปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกและแรงงานในครอบครัว สภาพการถือครองที่ดิน ขนาดของพื้นที่ปลูกลำไย รายได้ต่อครัวเรือน แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตร สถานภาพการเป็นอาสาสมัครเกษตรและผู้นำชุมชน การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ประสิทธิภาพในการฝึกอบรม ความรู้ด้านการเกษตร และการรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร

2. ระดับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกร ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการผลิตลำไย ได้แก่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การผลิตลำไย และการส่งออกลำไย

3. การเตรียมความพร้อมของเกษตรกรทั้งในด้านการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ และด้านการรวมกลุ่มของเกษตรกร